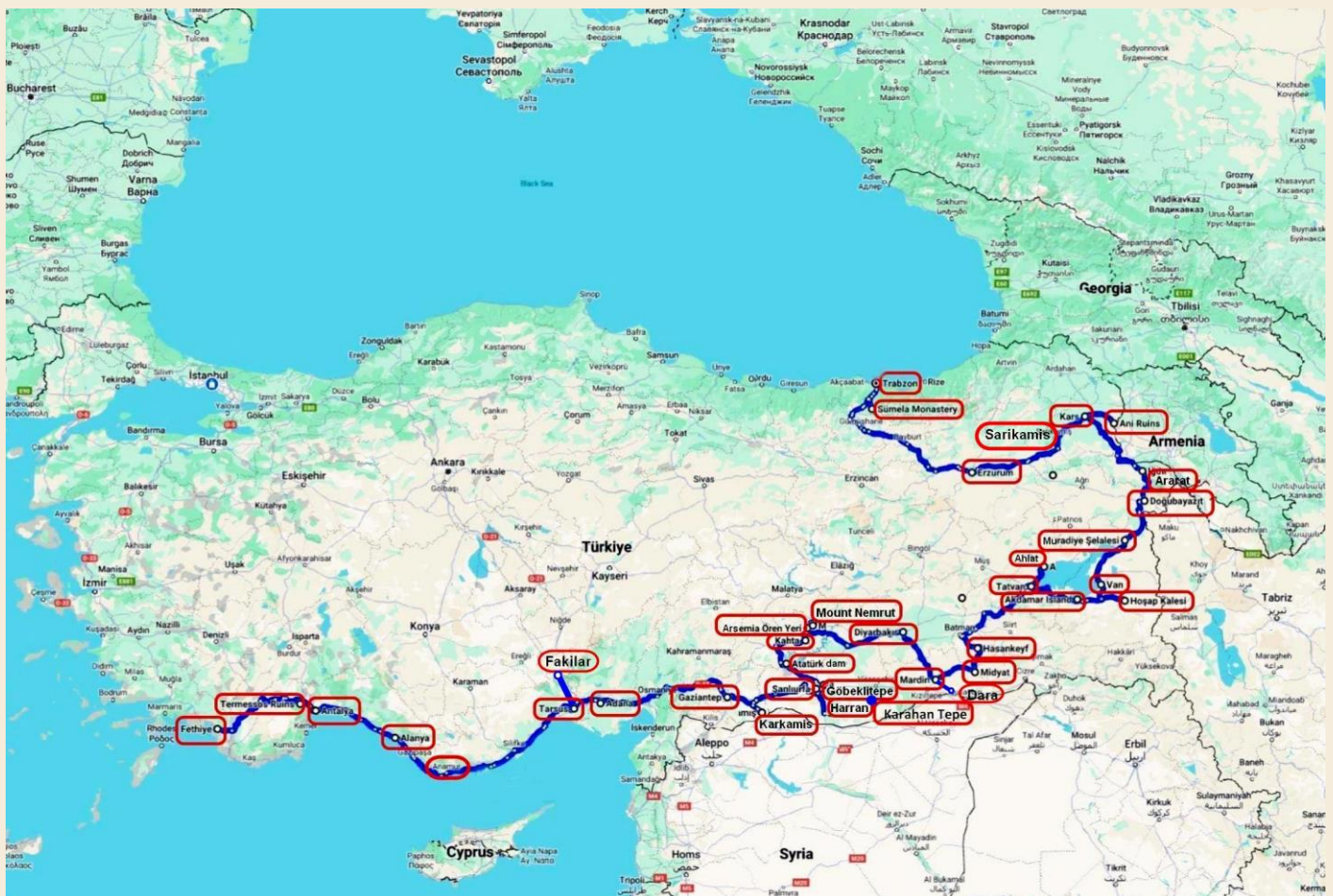

UTAZÁS TÖRÖKORSZÁG DÉLI ÉS KELETI RÉGIÓIBAN

második rész: Gazianteptől Şanlıurfáig

(összeállította: Szabó Tibor www.culturetravel.hu)

2024 nyarán hosszabb utazásra vállalkoztunk Törökország távolabbi vidékeire. Elidőztünk a Torosz-hegység vidékén, a Kilikiai-alföld városaiban, őskori és ókeresztény emlékeket kerestünk fel az Arab-síkságon, többször felmentünk a Nemrut-hegyre, fürödtünk a Van-tóban, elautóztunk az Ararát alatt, meglátogattuk Ani romvárosát, tucatnyi alagúton áthajtva jutottunk el Trabzonba, végül megcsodálhattuk a Sümela monostor bizánci falfestményeit. Mindenhol kedves és segítőkész emberekkel találkoztunk, legyenek akár törökök, sírepek, kurdok, örmények, vagy arabok. Szerencsére a nagyobb bajok végig elkerültek minket utunk során, bár délen meg kellett birkóznunk a 42-44°-os nyári hőséggel.

Íme utazásunk útvonala. Isztambuli átszállással érkezünk Antalyába, ahol a reptéren rögtön átvettük berautónkat, amely hűségesen és hibátlanul szolgált minket 5000 kilométeren át. Hozzáteszem, Törökország útjai kiváló minőségűek, még a távoli, keleti országrészben is.

← Következő úticélunk Gaziantep városa volt. A Mezopotámia és Anatólia közötti kereskedelmi útvonalon fekvő település több ezer éves múltjára utal a képen megjelenő karaván szoborcsoport. Ilyet több keleti városban is láttunk, néhol színesre festve. Az eredetileg Antep nevű város nevének Gazi (hős) kiegészítését csak 1921-ben kapta, a török függetlenségi háborúban tanúsított hősiességének elismeréséül. Három fontos látnivaló vontattunk ide minket, a világhírű Zeugma

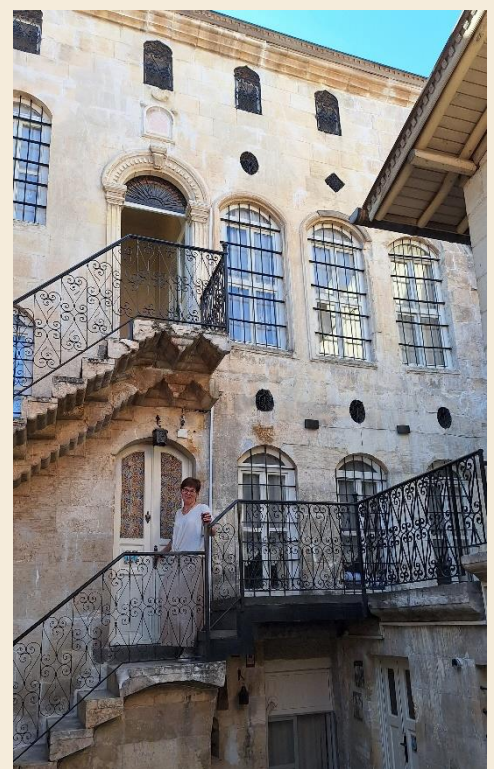
Mozaik Múzeum (ez összejött), a Gaziantep Arkeológiai Múzeumi kiállításainak megtekintése (ez sajnos nem sikerült), és a Karkamiş ősi városának romjai a szír határnál (ide eljutottunk).

→ Gaziantep környékén hatalmas pisztácia ültetvények vannak. Eddig nem tudtam, hogy a pisztácia mi fán terem...

↓ Törökül a pisztáciát antep fistiği-nek nevezik fő törökországi termőhelye, (Gazi)antep tartomány után.

→ Gaziantepi szállásunk a szűk, kanyargós utcákból álló óvárosban volt. Ezek az utcák nem lehet autóval közlekedni, parkolni a belvárosban pedig szinte lehetetlen. Mi is csak a jóval távolabbi fizetős parkolóban tudtunk megállni. Utána meg jöhet a kellemes bőröndhuzigálás... Viszont itt ettünk először finom menement. Ez egy lecsóhoz hasonlító ízletes étel, amit tojással és sajttal is készítenek. Törökországban nincs könnyű dolga annak, aki nem rajong a nyílt tűzön sült húsételekért.

→ A 2023-as földrengés 4000 halálos áldozatot követelt és 30000 sebesültet hagyott maga után a kétmillió városban. Emellett több mint 16000 épület dőlt össze, illetve sérült meg súlyosan, köztük ismert történelmi épületek is. Amikor 2024 június végén megérkeztünk a városba, még javában folytak a helyreállítási munkák, különösen a külvárosokban. Az óvárosi negyed szerencsére kevésbé sérült, kivéve a különálló hegykúpra épült, még a bizánciak által épített várat.

Földrengés Törökországban

Forrás: APA / MTVA Sajtóarchívum / MTI | | | www.mti.hu

← Antep várdombját már a hettiták is használták, mint őrhelyet. A mai 12 tornyos várat Jusztiniánusz bizánci császár építtette a birodalom déli határainak védelmére, a 6. században. Később a muszlimok is továbbépítették és most, a földrengés után ismét fel kell építeni. A vár most még nem látogatható, amint a képen is látható, nagyban folyik a helyreállítás.

← A várat körülvevő szárazárok hegy felőli oldalán lövészfolyosót építettek, ahonnan az árokba betörő ellenség ellen lehetett harcolni.

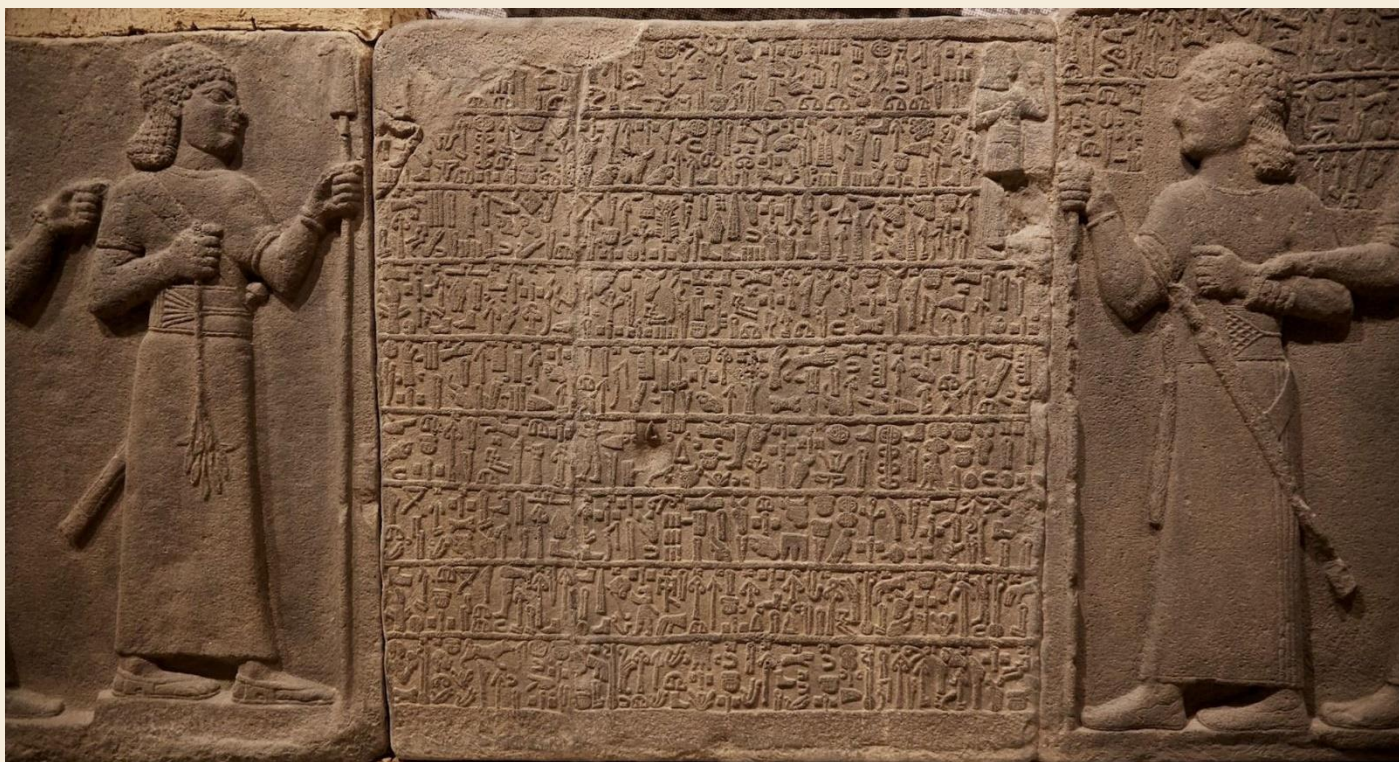
→ A 2023-as földrengés következtében több torony és hosszú falszakaszok omlottak le, különösen a vár keleti és a déli oldalán. A lezúduló kövek több helyen elsodorták a domb lábánál épült lövészfolyosót is.

← Bár még nincs nyitva, Gaziantep várának jelentős része ismét erőt sugározva emelkedik az óváros fölé.

→ A Gaziantep Arkeoloji Müzesi épülete is megsérült a földrengésben, emiatt még 2024 nyarán sem volt látogatható, pedig a gazdag történelmi hagyományú tartomány jelentős régészeti leletei itt vannak összegyűjtve.

↑→ Ezt sajnos nem láttam, pedig szívesen megnéztem volna az Archeológiai Múzeumban. A Kr.e. 8. században készült dombormű Karkamishból származik. Az Újhettita királyságok korszakának egyik fontos eseményét ábrázolja, amikor Jaririsz régens (jobbra a felirat mellett) a következő karkemisi királyhoz, Kamaniszhoz (neki csak a karja látszik jobbra) intéz oktató beszédet. Balra katonák állnak. A felirat a hettita, a luvi és az arámi nyelvek összeolvadásával létrejött nyelven készült, luvi hieroglifa írással, a Kr. e. 8. században.

→ Gaziantep várdombja lábánál, az alapkőzetbe vágott 50-200 cm átmérőjű gödrök sokasága tekinthető meg egy nagy, üvegpaddal borított terület alatt. Bár az üveget minden reggel lemosják, még így is meglehetősen homályos. A gödröket az oszmán idők végéig olajbogyó és más gyümölcsök préselésére, pépesítésére használták, persze ma már csak turisztalátványosság az egész.

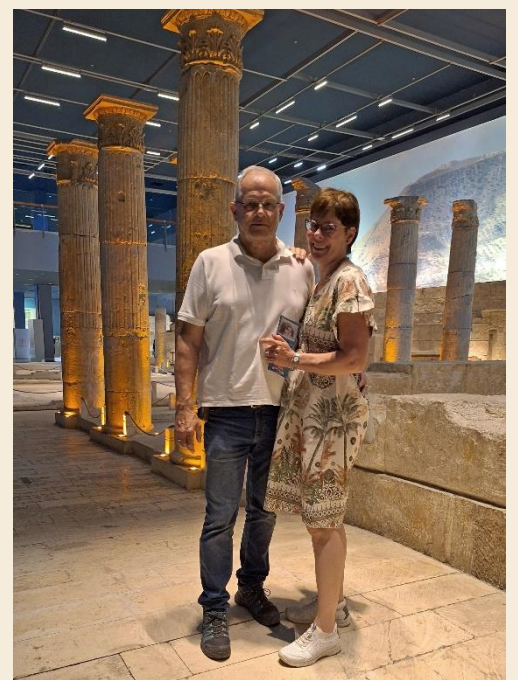

← Végül a szokásos városfelirat a vár alatti parkoló mellett

→ Kemal Atatürk kezdeményezésére már 1936 után vizsgálták az Eufrátesz és a Tigris folyók duzzasztási lehetőségeit elsősorban áramtermelés és mezőgazdasági öntözés céljára. Az 1950 és 1960 közötti helyszíni vizsgálatok után 1980-ban elindították Délkelet-Anatólia projektet (GAP). A későbbiekben megépített folyóduzzasztások és a tucatnyi vízierőmű hatalmas változásokat hozott a Magyarország nagyságú területen, de erről majd később ejtek szót. A folyóduzzasztások miatt egyes régészeti lelőhelyek elpusztultak, de mások kutatása és mentése felgyorsult. Így járt az Eufrátesz partára épült Zeugma ókori város romja is.

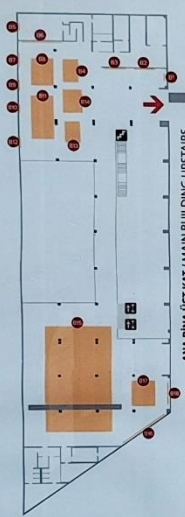
→ A Zeugma Mozaik Múzeum modern kiállító csarnokában a mozaikok mellett egyes épületrészleteket is felállítottak.

ZEUGMA MOZAIK MÜZESİ KAT PLANI / ZEUGMA MOSAIC MUSEUM FLOOR PLAN

ANA BİNA ZEMİN KAT / MAIN BUILDING GROUND FLOOR

YAN BİNA ZEMİN KAT / NEXT BUILDING GROUND FLOOR

YAN BİNA ÜST KAT / NEXT BUILDING UPSTAIRS

KULLANIM ANAHTARI / USAGE

- Bilet GİPESİ / Tickets
- Engelli Tuvaleti / Accessible Toilet
- Asansör / LİR
- Merdiven / Stairs
- Tuvalet / Toilet
- Ses Rehber / Audio Guide
- Sinevizyon / Cinesion
- Fotoğraf Çekimlerinde Flaş Kullanmayınız. No flash photography
- Sigara İçilmez No smoking

ANA BİNA ZEMİN KAT / MAIN BUILDING GROUND FLOOR

- A1 Dionysos Mozağı / The Dionysos Mosaic
- A2 Ókeanos ve Tethys Mozağı / The Océanos and Tethys Mosaic
- A3 Akrotos Euprosyne Mozağı / The Akrotos and Euprocnye Mosaic
- A4 Duvar Freskleri / Frescoes
- A5 Dionysos ve Ariadne Mozağı / Dionysos and Ariadne Mosaic
- A6 Geometrik 1 Oda / Geometric 1 Room
- A7 Geometrik Havuz Mozağı / Geometric Pool Mosaic
- A8 Euphrates (Nehir Tanrıları) Mozağı / Euphrates (The River Gods) Mosaic
- A9 Gaia Mozağı / Gaia Mosaic
- A10 Musalar Mozağı / Mousai Mosaic
- A11 Akhilleus Mozağı / Achilleus Mosaic
- A12 Dionysos ve Nike Mozağı / Dionysos and Nike Mosaic
- A13 Pasiphae ve Daidalos Mozağı / Pasiphae and Daidalos Mosaic
- A14 Poseidon Mozağı / Poseidon Mosaic
- A15 Perseus ve Andromeda Mozağı / Perseus and Andromeda Mosaic
- A16 Satyros – Antiope ve Galatia Mozağı / Satyros – Antiope and Galatia Mosaic
- A17 Satyros ve Antiope Mozağı / Satyros and Antiope Mosaic
- A18 Geometrik 2 Mozağı / Geometric 2 Mosaic
- A19 Eros ve Psykhe Mozağı / Eros and Psykhe Mosaic
- A20 Venüs'ün Doğuşu Mozağı / The Birth of Venus Mosaic
- A21 Metokhos ve Parthenope Mozağı / Metiochos and Parthenope Mosaic
- A22 Hamam Mozağı / The Bath Mosaic
- A23 Thoneos Mozağı / The Thoneos Mosaic
- A24 Geometrik Mozaik / Geometric Mosaic
- A25 Geometrik Mozaik / The Geometric Mosaic
- A26 Dionysos ve Ariadne'nin Düğünü / The Wedding of Dionysos and Ariadne

- A27 Mask Mozağı / The Mask Mosaic
- A28 Akhilleus Mozağı 2 / Achilleus Mosaic 2
- A29 Telete – Mevsimler Mozağı / The Mosaic of Seasons – Telete
- A30 Dionysos – Telete Skyrtos Mozağı / Dionysos – Telete Skyrtos Mosaic
- A31 Hamam Kompleksi Mozaikleri / Bath Complex Mosaics
- A32 Mars Heykeli / The Statue of Mars

ANA BİNA ÜST KAT / MAIN BUILDING UPSTAIRS

- B1 Dionysos Büstü Mozağı / The Bust of Dionysos Mosaic
- B2 Geometrik Mozaik / The Geometric Mosaic
- B3 Europe'nin Kaçırılışı Mozağı / The Kidnapping of Europe Mosaic
- B4 Dionysos 2002 Mozağı / Dionysos 2002 Mosaic
- B5 Çingene Kızı Mozağı / The Gypsy Girl Mosaic
- B6 Çingene Kızı Mozağı'nın Parçaları / The Fragments of Gypsy Girl Mosaic
- B7 Dionysos Portreli Mozaik / Dionysos Portrait Mosaic
- B8 Kahvaltıda Kadınlar Mozağı / The Women At The Breakfast Mosaic
- B9 Kethos Mozağı / Kethos Mosaic
- B10 Geometrik Mozaik / The Geometric Mosaic
- B11 Çerçilli Mozağı / The Mosaic of Çerçilli
- B12 Geometrik Mozaik / The Geometric Mosaic
- B13 Geometrik Mozaik / The Geometric Mosaic
- B14 Eros Mozağı / Eros Mosaic
- B15 Çörtlen Mozağı / The Çörtlen Mosaic
- B16 Dülük Mozağı / The Dülük Mosaic
- B17 Nusaybın Mozağı / The Nusaybin Mosaic
- B18 Oylum Höyük Mozağı / Oylum Höyük Mosaic

YAN BİNA ÜST KAT / NEXT BUILDING UPSTAIRS

- C1 Salkım Mozağı / Salkım Mosaic
- C2 Akdeğirmen Mozağı / Akdeğirmen Mosaic
- C3 Aşığı Çardak Mozağı / Aşığı Çardak Mosaic
- C4 İnkıyuyu Mozağı / İnkıyuyu Mosaic
- C5 Hülümen Mozağı / Hülümen Mosaic
- C6 Cıncıklı Mozaikleri / Cıncıklı Mosaics

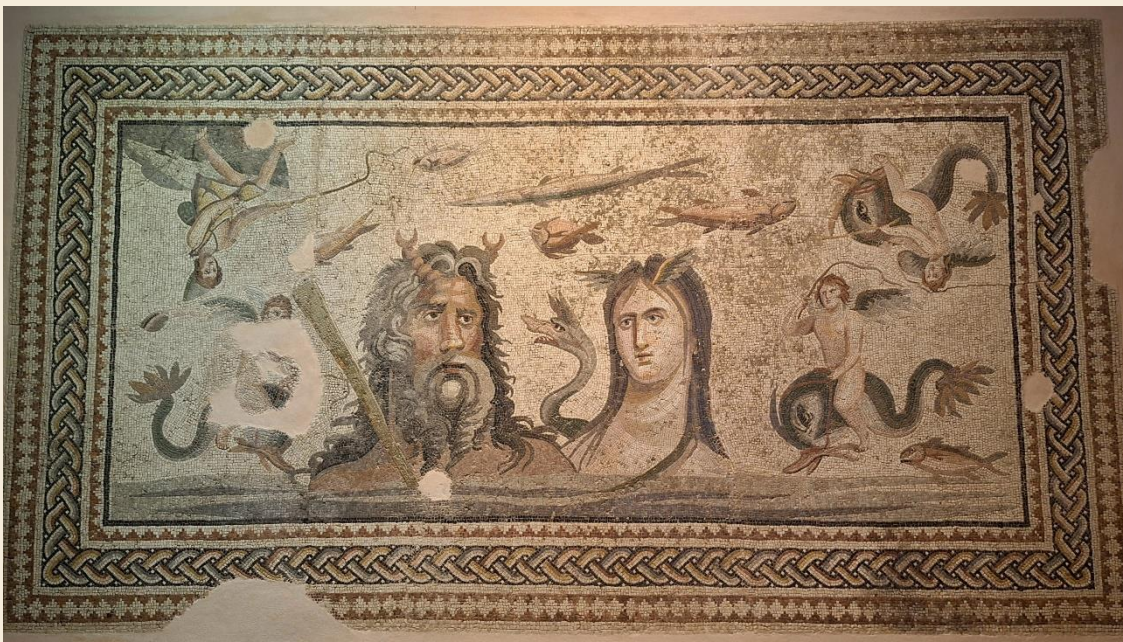
YAN BİNA ZEMİN KAT / NEXT BUILDING GROUND FLOOR

- D1 Menderes Mozağı / Menderes Mosaic
- D2 Yarımca – Bağtepe / Yarımca – Bağtepe
- D3 Kurukastel Mozağı / Kurukastel Mosaic
- D4 Kurtaran Mozaikleri / Kurtaran Mosaics
- D5 Koçlu Mozağı / Koçlu Mosaic
- D6 Sulumagara Mozağı / Sulumagara Mosaic
- D7 Çanakçı Mozağı / Çanakçı Mosaic
- D8 Sığılılı 2 Mozağı / Sığılılı Mosaic 2
- D9 Sığılılı 1 Mozağı / Sığılılı Mosaic 1
- D10 Sığılılı Mozağı / Sığılılı Mosaic
- D11 Cıncıklı Mozağı / Cıncıklı Mosaic
- D12 Cıncıklı Mozaikleri / Cıncıklı Mosaics

Sertaç İnşaatçı EĞİTİM, İNŞAAT, ÇİZİM, SANAT VE TİC. LİM. Şİ.Ş. 04.44444 000. Çiğdemli Mah. Kat:10. D:9. GAZİANTEP www.sertac.com.tr - sertac@sertac.com.tr

↑ Zeugma a római uralom alatt (Kr. e. 64-től) fejlődött igazi nagyvárossá és egyre gazdagabb lett. Szerencsénkre a később elhagyott város mozaik falakkal és padlókkal díszített gazdag villáinak romjait befedte a föld. A 2000-re befejezett közeli Birecik gát gyorsított megelőző ásatásokra kényszerítette a régészeket. Az előkerült lenyűgöző mozaikokat restaurálták, Gaziantepbe vitték és ott 2011-re felépítették a világ legnagyobb mozaik múzeumát, ahol a képen látható elrendezésben közel 2500 m2 mozaikot lehet megtekinteni. A Zeugmából megmaradt városromokat (kevés mozaikkal) egy fedett csarnokban lehet meglátogatni Gazianteptől 57 km-re, keletre.

← Ókeanos és Téthüsz mozaik egy villa sekély medencéjét díszítette. Ókeanos titán saját nővérét, Téthüsz-t vette feleségül, tőlük származnak a tengeri nimfák, a folyók és a tavak is.

← Az Akhilleusz mozaik a 2-3. században készült. Akhilleuszt anyja női ruhába öltözteti, hogy megmentse a Trója elleni elvárt hadbavonulástól. A jelenlevő ravasz Odüsszeusz látja a cselet és szándékosan a földre dobja csőrömpölő fegyvereit. Akhilleusz a fegyverzajra ösztönösen a pajzs és a lándzsa után kap, így elárulja magát. Ez a pillanat jelenik meg a mozaikon.

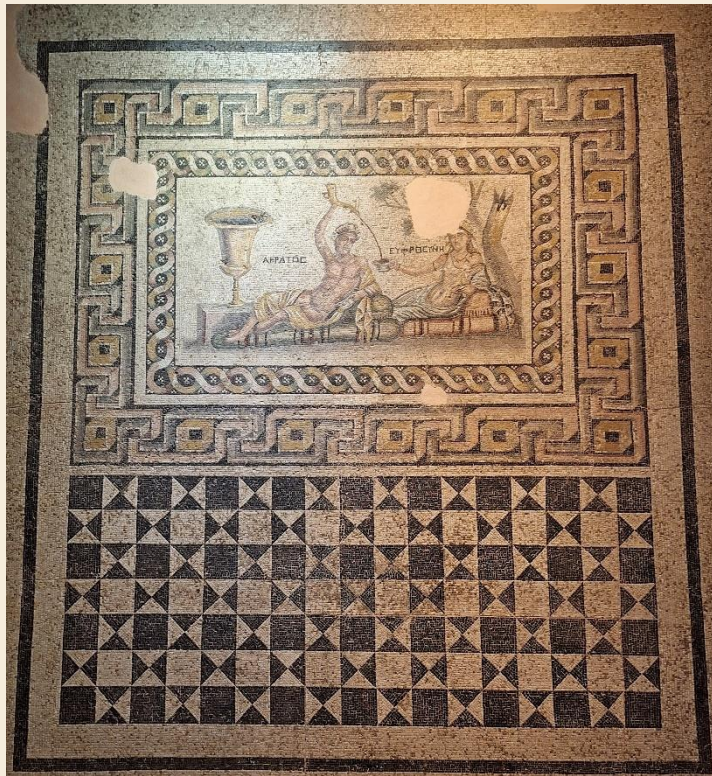
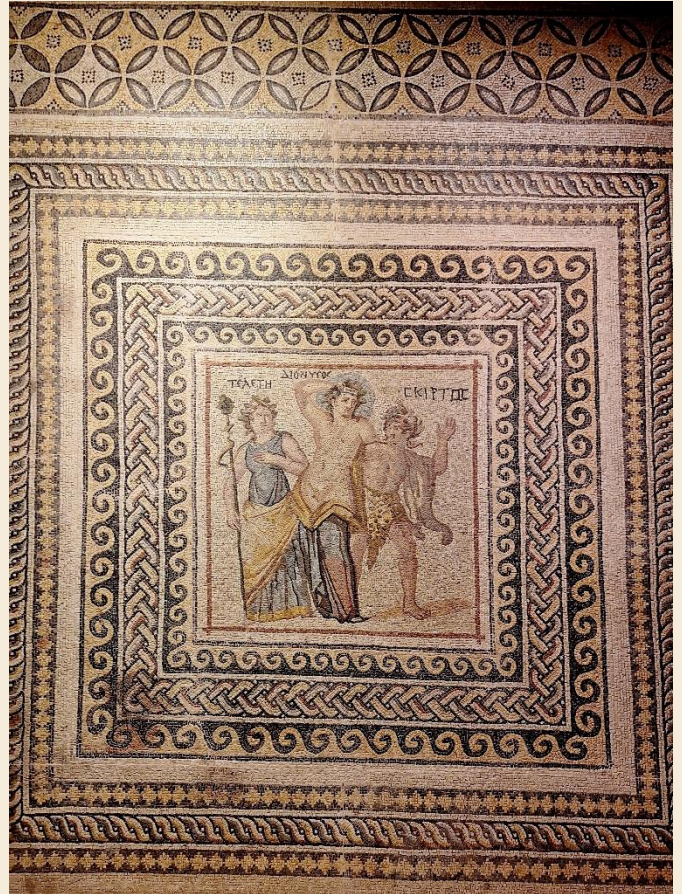
↓ Az Erósz és Pszükhé mozaik a Poszeidón villából. Azt a pillanatot mutatja, amikor az immár halhatatlanságot nyert Pszükhé ismét rátalál szerelmére, Erószra.

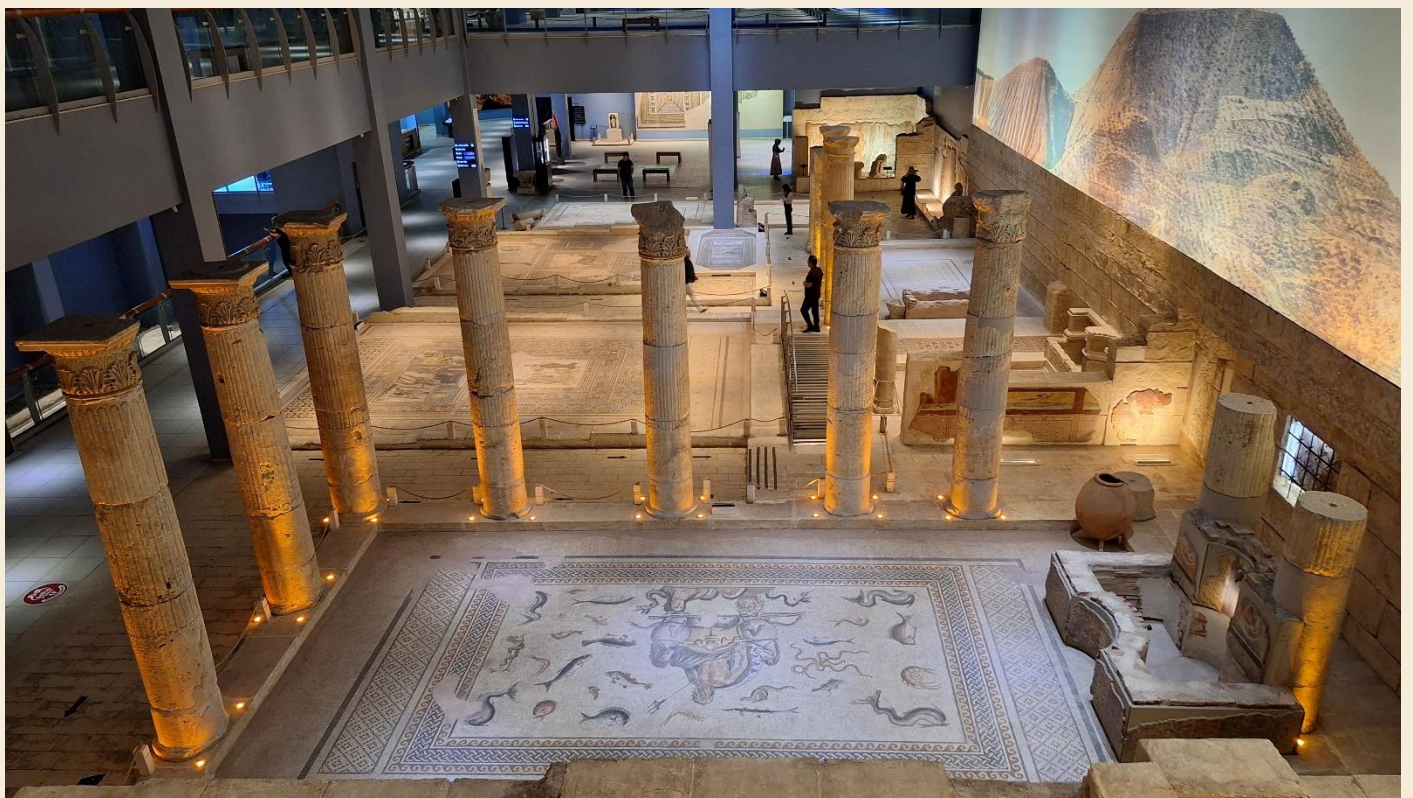
→ A mitológiai témákat feldolgozó mozaikok mellett ránk maradtak csodálatosan szép geometrikus mintázatú kőszőnyegek is.

→ Középen a kissé részeg Dionüszosz, a szőlőtermesztés és a bor istene, akit jobb felől a párducbőrbe öltözött Szkürtosz szatír támogat, balra Dionüszosz lánya, Teleté áll a botjára tekeredő kígyóval, a dionüszoszi misztériumok egyik kellékével. Ezt a mozaikot is a Poszeidón villában találták.

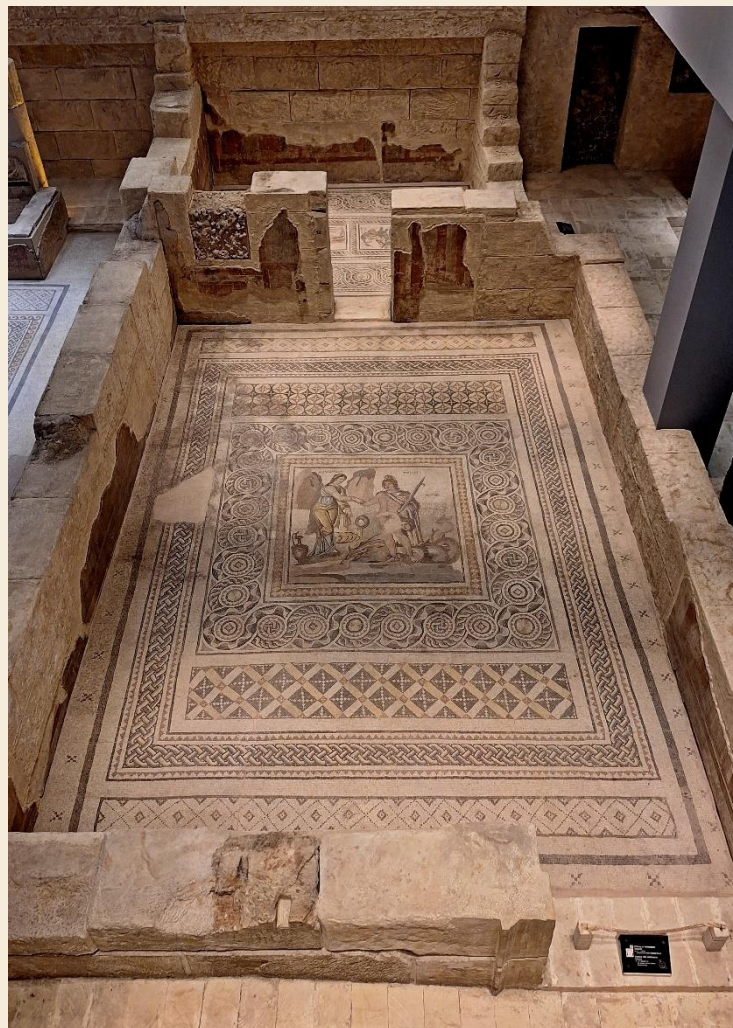

← Egy szép mozaik a Menádok házából. Arkatosz, a tiszta, vizezetlen bort megszemélyesítő szatír mellett egy arany bortartó edény (kratér) áll. Arkatosz ivótülkkel merített a kratérban levő, isteni eredetű borból és azzal kínálja a mellette heverő Euphroszünét, a jókedv és vidámság istennőjét.

← A gazdag rómaiak nem spóroltak, még a csoportos WC-t is mozaikkal díszítették Zeugmában.

→ Az emeleti szintről láthatóak igazán jól a földszinten elhelyezett mozaikképek.

← A híres „Cigánylány” mozaikot is a Menádok házában találták meg. Zeugma területén a rendszeres feltárásokat megelőzően már dolgoztak a műkincsrablók és a korábban megtalált mozaikdarabok megjelentek az illegális műkincspiacon. A Cigánylány mélyen a föld színe alatt volt, ennek köszönhető, hogy nem lopták el. Persze nem cigánylányt ábrázol, hanem valószínűleg a Dionüszosz ünnepség egyik menádját, az ünnepi felvonulást kísérő mámoros nőt. Valódi személyazonosságát nem tudták megállapítani, mégis ez a töredék lett a múzeum egyik ikonikus darabja.

→ A bika képében megjelenő Zeusz elrabolta a Fönícia királyának szép lányát, Európét, amikor az a tengerparton játszott. Zeusz szelídségével csalogatta a királylányt, aki a bika hátára is felült. A fehér bika szaladni kezdett, egyre gyorsabban futott, majd Európával a hátán beugrott a tengerbe és átúszott Kréta szigetére. Ezt a mozaikot az utolsó pillanatban sikerült megmenteni aznap, amikor a Birecik gáttal felduzzasztott Eufrátesz vize éppen elérte a műalkotást.

→ A Zeugma Múzeum épületei közötti fedett téren van az ajándékbolt és egy kültéri kávézó-terasz. Az „A” és a „B” épületeket egy szabadtéri átjáró köti össze az első emeleten.

← A „B” épületben nem a Zeugmában megtalált, hanem a Gaziantep környékén feltárt, főleg korai keresztény templomok mozaikjai vannak kiállítva. Itt is látni sok érdekességet, például ezt az állatokat ábrázoló alkotást, a Saridere mozaikot.

← Törökországban sokfelé láttunk üzemelő közfürdőket. A hagyományos, fával fűtött fürdőépületeket könnyű felismerni a felhalmozott tüzelőanyag halmokról. Ezeket a fürdőket ma is sokan használják, alapvetően tisztálkodásra, a gőzfürdő és a masszázs élvezetére, de korántsem elhanyagolható a fürdőbeli társas együttlét fontossága sem. Nekünk nem volt alkalmunk a fürdőlátogatásra, de szerencsére Gaziantepben, a vár közelében meg tudtuk nézni a Paşa Hamami fürdőmúzeumot.

→ A kis múzeumban kiállították a hagyományos török fürdőkultúra kellékeit, a fürdővendégeket pedig viaszszobrokkal helyettesítették. A Paşa Hamami épületét a városi önkormányzat újította fel 2015-ben.

← A forróvizes medencét nyolc íván fogja körül, amelyek közül kettőből kisebb helyiségek nyílnak. Az egyik oldalajtónál áll ez a fürdőlepedőt tartó szobor.

↘ Ez egy másik 17. századi gaziantepi fürdő hosszmetsete, ami jól mutatja a közfürdők szokásos elrendezését. Úgy tartják, hogy a Paşa Hamami fürdőt, a mai fürdőmúzeumot Lala Musztafa pasa, Aleppó és Damaszkusz oszmán kormányzója építtette 1563 és 1577 között. A szokásos fürdő építési módot követve, ezt az épületet is kissé (9 lépcsőfokkal) a környező talajszint alá süllyesztették. A Paşa Hamami-ban volt hideg-, meleg- és forróvizes medence, építettek ide egy víztartályt és egy fűtőházat is.

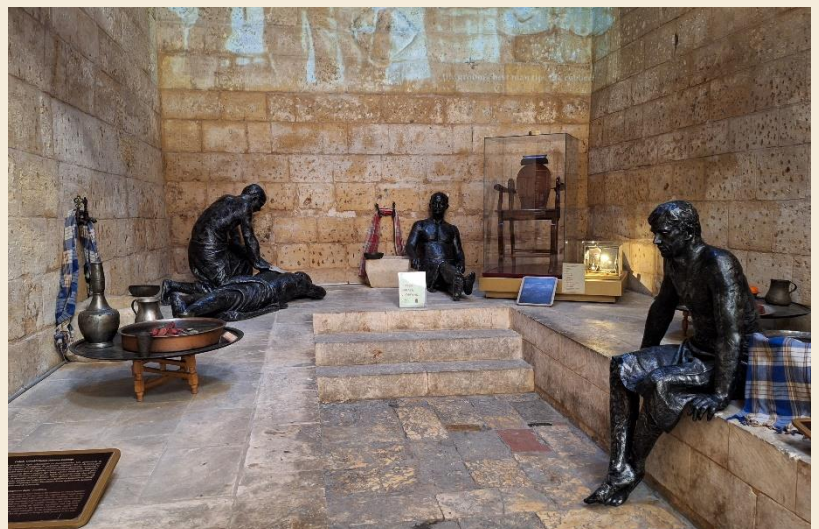
← A fürdő fogadócsarnokában mutatják be a hagyományos fürdőfelszerelések és kellékek kiállítását.

→ Külön női és külön férfi napokat tartottak a fürdőkben, zajlott itt az élénk társasági élet.

← A fürdőmúzeumban vannak kiállítva ezek a magas talpú papucsok. A fürdőlátogató nők viselték, hogy elkerüljék a padlón csordogáló koszos vízzel való érintkezést. Mindenkinek saját papucsja volt, amit a fürdőhasználat után leadott megőrzésre a következő alkalomig. Bocs a csillogó üvegért...

→ Egy kis dögönyözés és üldögélés a melegvizet medencénél. Egy törökfürdő bizony nem uszoda és nem is wellness.

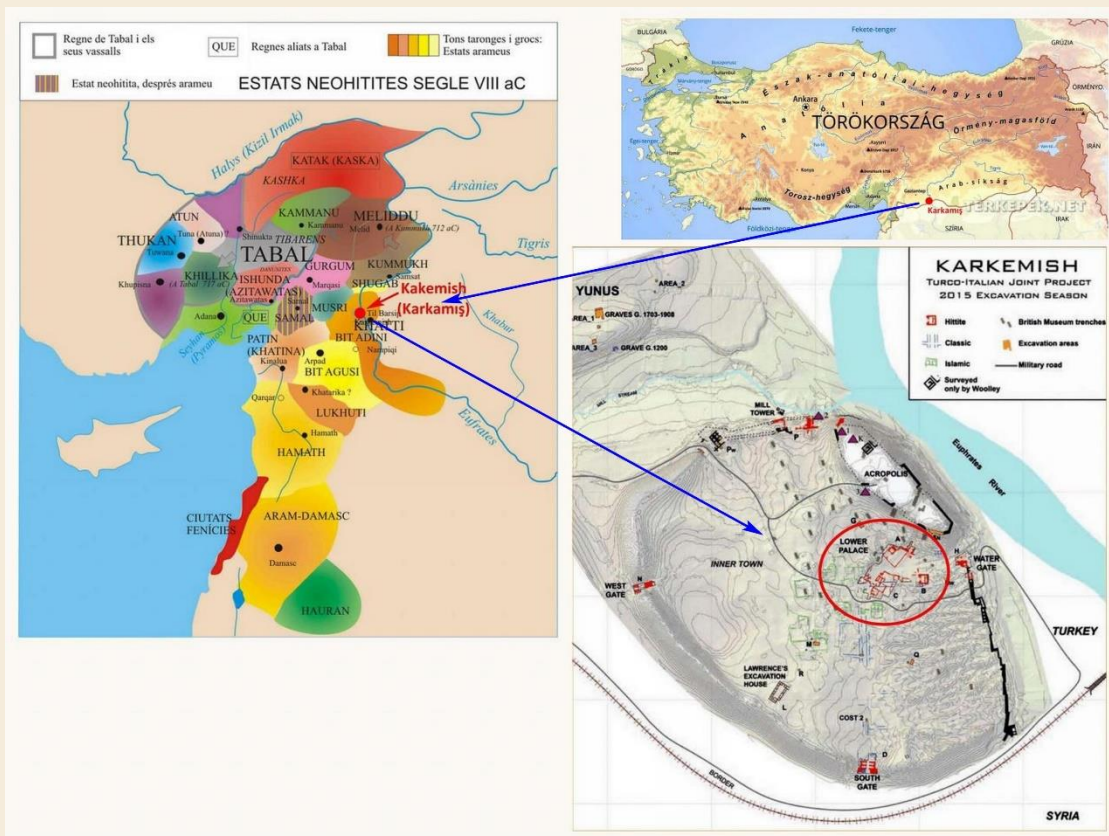
↑ Ez az érdekes kicsi helyiség a forróvizes medence közelében épített apró merülőmedence.

→ Végül a Paşa Hamami forróvizes helyiségének áttört kupolája.

↓ Nem reméltem, hogy valaha is sikerül eljutnunk Kargamişba (angolosan Carchemish), a legtovább fennmaradt Újhettita királyság feltárás alatt levő romvárosába. A terület pontosan a kényes török-szír határ mentén fekszik, ma is katonai sáv, dupla szögesdrót kerítés mindenütt és csak egy része látogatható, az is csak vezetővel. Ráadásul a szíriai belháború idején még ezt sem lehetett, minden le volt zárva, csak az utóbbi években enyhült a helyzet. Most csak a háttérben láthatókról: balra az egykori Akropoliszon a megerősített török katonai bázis, jobbra a Bagdad vasút 1913-ban épült hídja az Eufrátesz fölött. Megközelítésükről még csak ne is álmodozunk. Jó időnk volt, napon 44-45 fok, árnyékban csak 42...

← A Kisázsia központú Hettita Birodalom bő ötszáz éves hullámzó sikerességű fennállás után, mint regionális nagyhatalom megszűnt a Kr. e. 12. században. A hettita kultúrát és hagyományokat az egykori birodalom délkeleti részén megalakult Újhettita királyságok vitték tovább egészen a Kr. e. 8. századig. Ezek közül a Kargamiş városa köré szerveződő királyság volt a legjelentősebb. Az Eufrátesz partjánál fekvő város fontos

kereskedelmi központ volt, uralmát sikerült kiterjeszteni a szomszédos királyságokra, de a folytonos asszír fenyegetés végül felőrölte erejét és megadta magát a hódítóknak Kr. e. 717-ben. A jobb oldali térkép a hettita város feltárásának állapotát mutatja 2015-ben. Mi a pirossal körbe határolt területet tudtuk meglátogatni vezetőnkkel.

→ Kargamiş palotakörzetének feltárási munkái 1911-ben kezdődtek és 1914-ig tartottak. Ezután csak 1920-ban következett egy ásatási szezon, majd hosszú időre katonai határzóna lett a terület Törökország és Szíria között. A romterület aknamentesítése 2011-re fejeződött be, az ezután megkezdett újabb kutatások csak 2015-ig tartottak a szíriai belháború miatt. Talán mostanában már újra dolgozhatnak a régészek Kargamişban. A palota feltárt részeit a képen látható vászontetővel fedték le az utóbbi években.

← A palotakörzetben a 20. század eleji feltárások során előkerült nagyszerű domborműveket és szobrokat többségében Ankarába vitték, ahol mi is megtekintettük azokat az Anatóliai Civilizációk Múzeumában. Több szobor a British Museumban van, a 2011 utáni ásatások leletei részben a helyszínen maradtak, vagy pedig a gaziantepi Archeológiai Múzeumba kerültek, oda azonban nem sikerült bejutnunk

← Maradt néhány szép darab Kargamişban is, mint például ez a szárnyas bika.

→ A fedett romokon kívül a hatalmas területen szétszórva több félbehagyott ásatást láttam. Ráadásul Kargamiş szintén városfalakkal kerített külső városa az első világháború utáni nagy határhuzigálásban Szíria területére került, ahová manapság nem tanácsos csak úgy beutazni. Így aztán nem sokat lehet tudni az ottani kutatások helyzetéről.

← Ezek a kőtáblák áldozati állatokat cipelő emberek menetét mutatják. Hasonló látható Ankarában, ahol a felirat szerint Kubaba istennő részére viszik az áldozati állatokat. Talán itt is erről van szó.

← Archív kép a British Museum 1911-es ásatásáról. A kutatást David H. Hogarth és Leonard Wooley vezette. Kargamişban dolgozott a híres vagy hírhedt T. E. Lawrence, az „Arabiai Lawrence”, régész és hírszerző 1912 és 1914 között.

→ Az előző archív kép bal oldalán látható ez a Khimaira szörny dombormű. Az eredetit Ankarában fényképeztem. A szárnyas oroszlán testre emberfőt is faragtak, a szörny farka pedig ragadozómadár fejet formáz. A Kargamişban előkerült bazalt tábla a Kr. e. 8-9. században készült.

← A két oroszn közre faragott emelvényen egykor I. vagy II. Suhi kargamişi királyt ábrázolja. A Kr. e. 10-9. századi bazaltszobor a város Királykapuja közelében került elő. A szobor majd 3000 évig ép maradt, azonban az első világháború idején összetörték.

→ A széttört szobor alapzatát összeállították és ma Ankarában van kiállítva. A rajta egykor állt királysobor töredékeit ugyanott őrzik egy raktárban.

→ A legszebb kargamişi domborműveket Ankarában őrzik. Ezen a domborművön három asszony, talán Kubaba istennő szolgálói vonulnak. A két szélő egyik kezében kalászköteget tart, másik kezükben mindhárman valami kormányzóí pálcához hasonló tárgyat tartanak.

← Ez a bazalt sztélé felfegyverzett harcosokat ábrázol. Van kardjuk, pajzsuk, lándzsájuk, tegezük és talán harci bárdjuk is (Kr. e. 8-9. sz.). Kargamişból kerültek Ankarába.

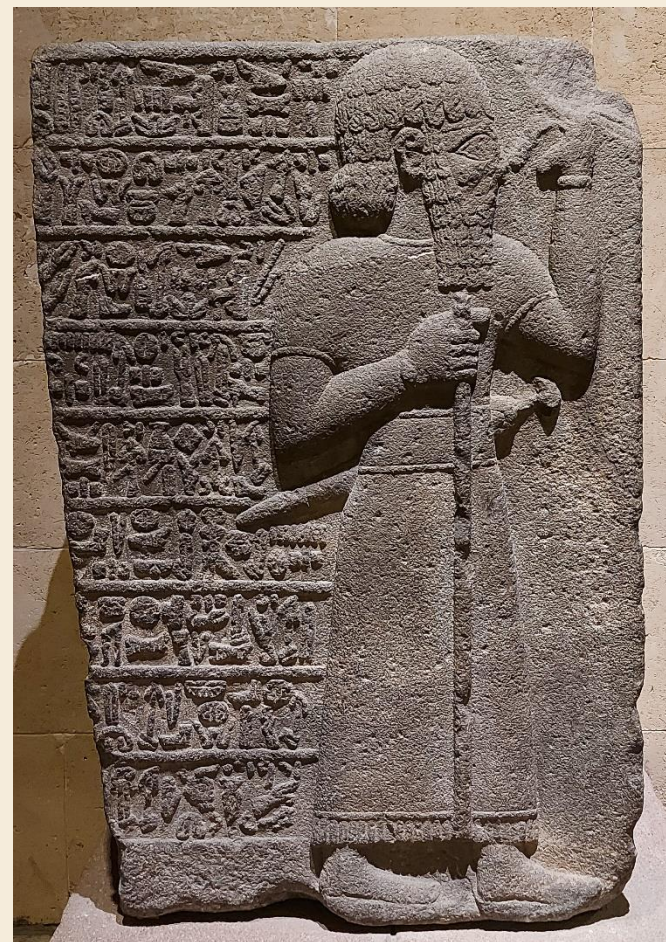
↓ Kargamişban készült ez a régi fotó 1913-ban. A kép közepén T. E. Lawrence, a harci szekeres sztélétől jobbra pedig Leonard Wooley áll.

← Az előbbi harci jelenetet bemutató dombormű is Ankarában tekinthető meg. A Kr. e. 8-9. században készült alkotás harci szekéren álló hajtót és íjászt ábrázol. A nyíltól eltalált, legyőzött ellenség a ló alatt hever (Kr. e. 8-9. sz.).

← Egy csodálatos kargamişi szarvasbika Ankarából (Kr. e. 8-9. sz.).

→ Katuwas, Kargamiş királya az istenek felé tett felajánlásait foglalta írásba hettita hieroglifa írással. A Kr. e. 8-9. században készült bazalt dombormű Ankarában van kiállítva.

← A kargamişi hosszú fal egyik domborművéről maga Kubaba istennő tekint ránk egyik kezében gránátalmát tartva. (Ankara, Anatóliai Civilizációk Múzeuma)

↓ Ez a kép is Ankarában készült. A kargamişi bikapár eredetileg egy szobor talapzataként szolgált.

← Kargamişból még egy éjszakára visszamentünk Gaziantepbe, majd másnap reggel folytattuk utunkat kelet felé. Mint a legtöbb helyen Törökországban, sok az autópálya és az autóút, de az alacsonyabb rendű utak is jó minőségűek. A határokhoz közeli részeken több katonai, vagy rendőri ellen-

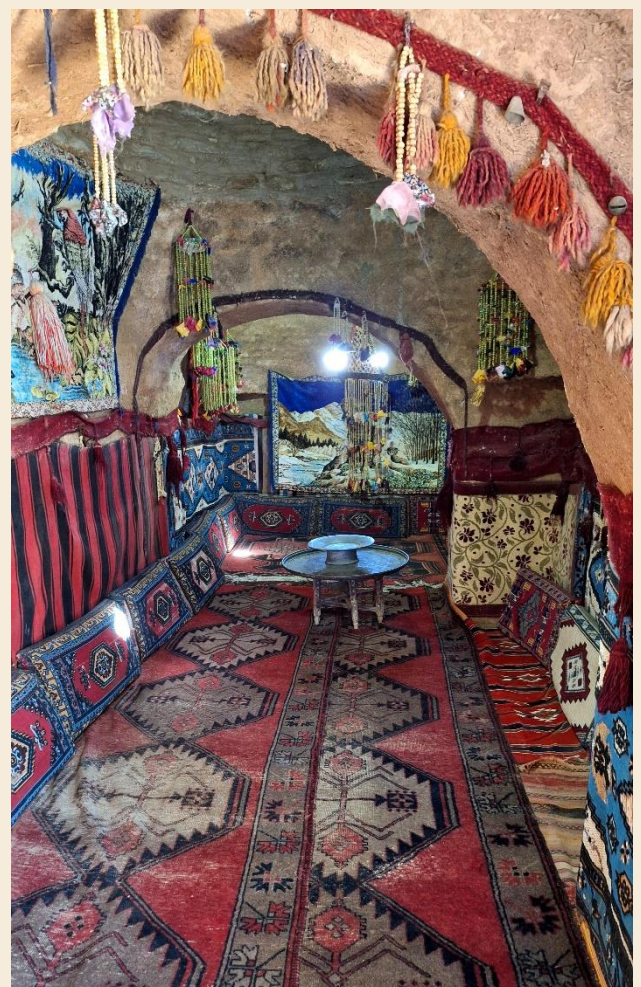
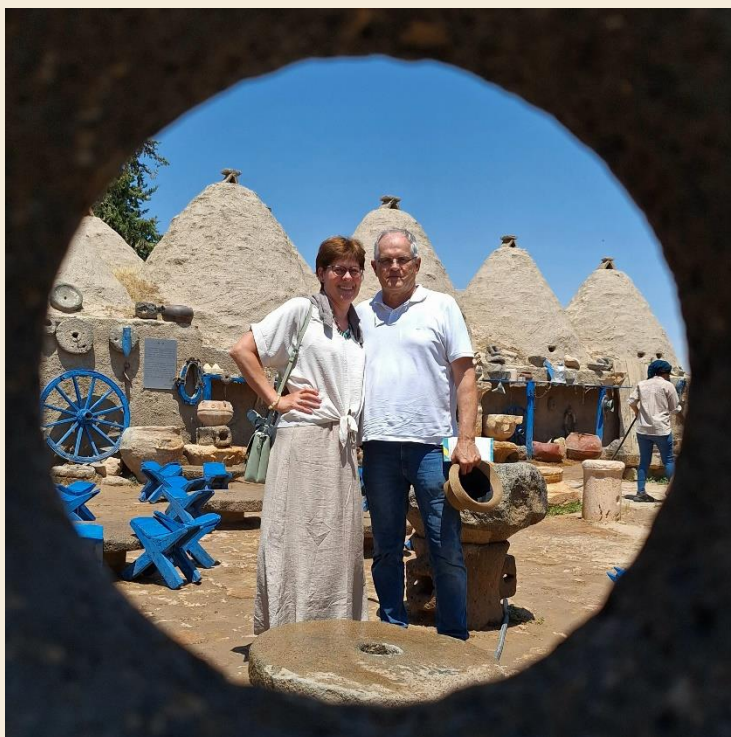
őrzés van, amihez lassacskán hozzászoktunk. Útakadályokkal terelik le az autókat egy betonelemből épített folyosóra, ahol felfegyverzett páncélautó áll, a géppisztolyos katonák pedig tablettal a kezükben ellenőriznek. Utazásunk során vagy húsz ilyen ellenőrzésen estünk át. Néhány perc az egész. A képen sokkal békésebb vidék látszik, a közeli erőművekből induló elektromos távvezetékekkel. Útban Harran felé mentünk át az Eufráteszen.

→ Megérkeztünk Harranba. A több mint négyezer éves város falakkal körülvett, nagy kiterjedésű történelmi része szinte lakatlan. A modern, 96 ezres új városrész a régi falakon kívül, azt háromnegyed részben körülvéve épült meg. A képen látható, napon szárított téglákból épült méhkas alakú házakat kellemes belső klímájuk ellenére már csak kevesen lakják. Az ilyen típusú házokról először a 12. században adtak hírt a muszlim utazók. Bár helyi vezetőnk elégedetten nyilatkozott, hogy milyen kellemes az idő aznap, (csak 40 fokot mértek) nekünk egy kicsit melegünk volt.

← Harran méhkas házainak egy csoportját skanzenné alakították. A környék hasonló házai sehol nem öregebbek 100 évesnél, de elrendezésük követi az évezredek hagyományát. Az összegyűjtött régiségek és a kerti ülőkék egy részét valamiért kékre festették. Mi inkább a házak belsejében kialakított vendégfogató térben pihentünk, ahol a szokásos ajándéktárgyakat is meg lehetett vásárolni. A házigazda idegenvezetést is vállal, ha valaki igényli.

→ Itt érdemes egy pillantást vetni Törökország etnikai térképére. Harran környéke szinte színtiszta arab lakosságú, ennek megfelelően a város hangulata is eltér a megszokott török miliőtől. Ahogy a térképen is látszik, később kelet felé többnyire kurdokkal találkozunk, északkeleten pedig meglehetősen vegyes etnikumú a lakossággal. Hozzáteszem, lehet, hogy csak szerencsénk volt, de egész utazásunk során készséges és kellemes emberekkel kerültünk kapcsolatba, akármilyen nációjűak is voltak

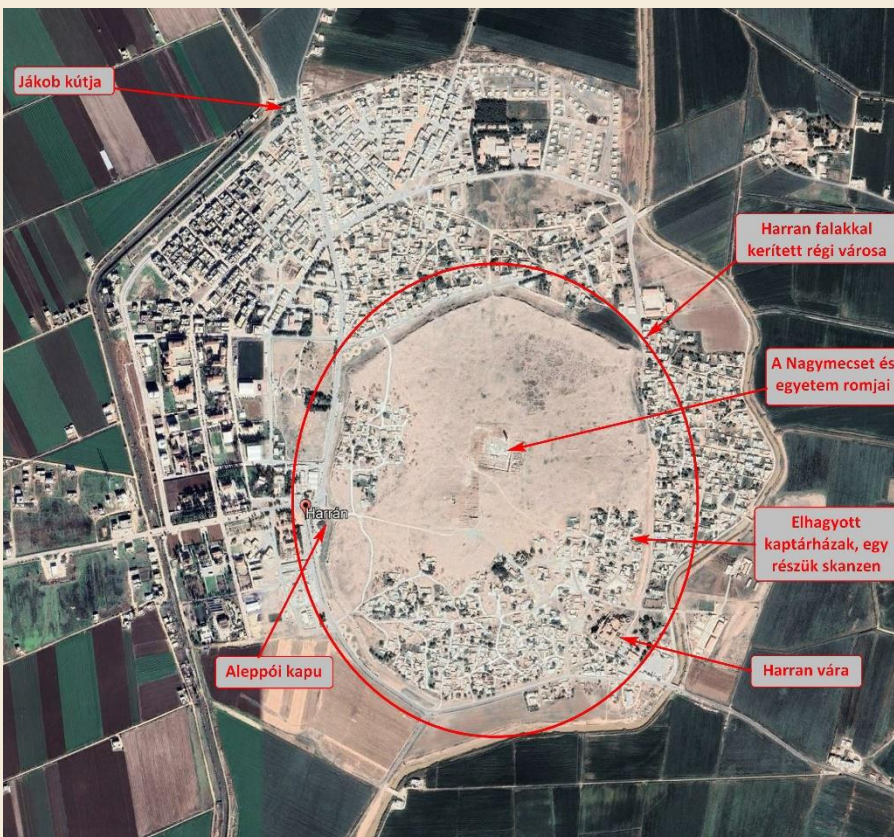
↑ A házigazda ragaszkodott hozzá, hogy egy kőlyukon keresztül lefényképezzen minket. Úgy látszik, ez valami bevált trükk.

→ A harrani skanzen turistacsalogató belső tere.

← A skanzen közelében hasonló kúpos, de már elhagyott házak állnak. Az előtérben jobbra halomba rakott, napon szárított téglák sorakoznak. Balra, az a száraz gazhalom nem más, mint a begyűjtés után kivágott gyapotcserje elszáradt vesszői. A víz- és műtrágyaigényes gyapot nagyüzemi termesztését a Délkelet-Anatólia Projekt (GAP) biztosította öntözővíz teszi lehetővé, az egyébként száraz vidéken.

→ Harran az Ur városából származó sumér kereskedők kolóniájaként jött létre Kr. e. 25-20. századokban. A fontos kereskedőváros a késő ókorig jelentős szerepet töltött be Mezopotámia történelmében, azonban a ma is látható maradványok a régi Harran virágkora idején, a kalifátusok korában (Kr. u. 7-13. sz.) idején épültek. Ezt a táblát a mai rommező szélén állították fel a helybeliek.

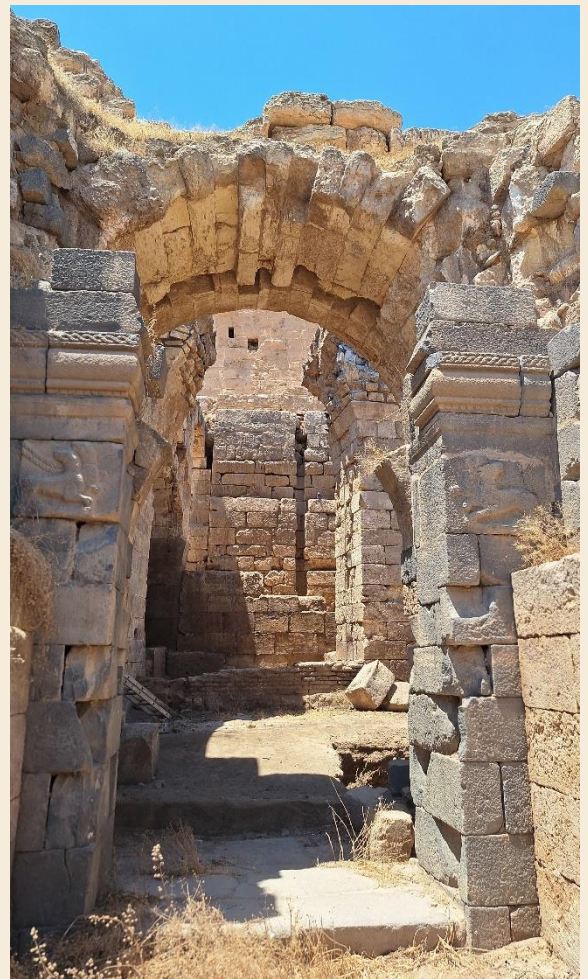

← A gugli térképen jelöltem be azokat a helyeket, amelyeket felkerestünk.

← Harran vára a városfalak délkeleti részén épült fel. A ma is jelentős rom építési ideje tisztázatlan, vagy még a bizánci időkben, vagy kissé később, a muszlim uralom kezdeti évszázadaiban (Kr. u. 9. sz.) emelheték. A vár felújítása lassacskán, de ma is folyik.

→ A vár keleti kapuja, két oldalt állatfigurákkal. A kastélyszerű erődítményt a mongolok pusztítása után a várost visszafoglaló mamelukok helyreállították 1330 körül.

Harran városa lassan néptelenedett el azzal párhuzamosan, ahogy a tőle északra fekvő Sanliurfa (Urfa, vagy ókori-középkori nevén Edessza) növekedésével egyre több kutat ástak arrafelé. Harran kútjai lassan elapadtak, lakosságának nagy része elköltözött. A város az oszmán időkben egyszer még újra éledt I. Szelim szultán uralkodása idején (1512-1520).

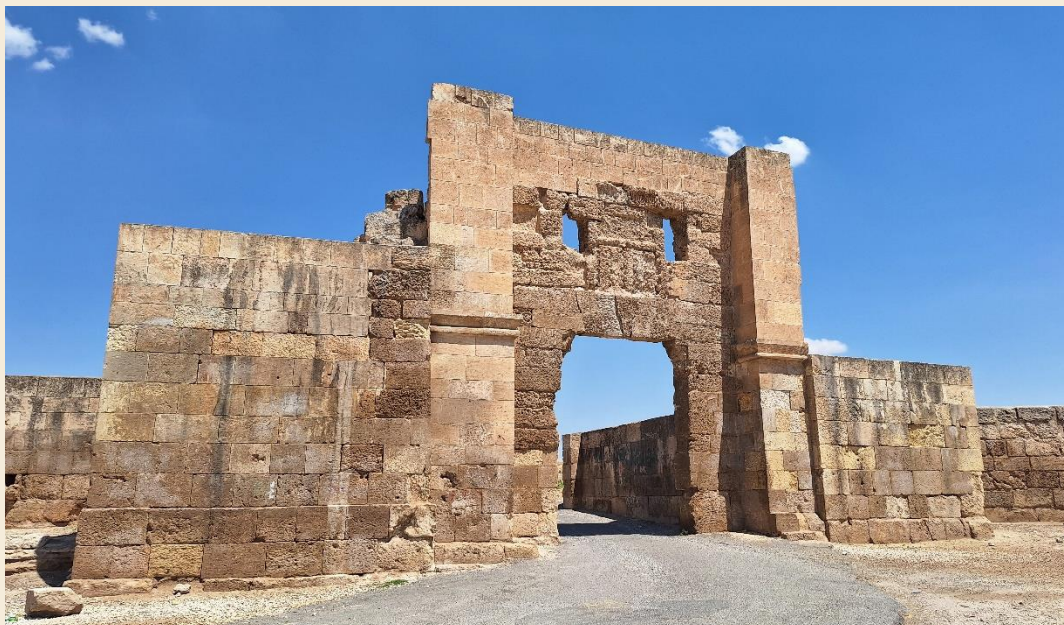
→ A régi város közepén állt Harran Nagymecsete és több medreszéből álló egyeteme. Ez a mecset volt Anatólia legkorábban épült mecsete, amelyet az utolsó omajjád kalifa, Marván ibn Muhammad emeltetett 744-750 között. A hatalmas épület fafödémekkel készült, amely az évszázadok alatt leomlott és eltűnt. A kép közepén álló 33 m magas fal az egykori négyszögletes minaret maradványa. A minaretet az arab természettudományok virágkora idején csillagászati megfigyelőhelyként is használták.

← A Nagymecset közelében működött a város egyeteme. Itt már az iszlám előtti mezopotámiai szabizmus vallás Szín holdistent imádó papjai komoly csillagászati megfigyeléseket tettek, majd a muszlim időkben a tudományos kutatásokat tovább folytatták, valamint elkészítették számos ókori görög és szír nyelvű filozófiai mű arab fordítását. A muszlim egyetemet Hárún ar-Rasíd (763-809) abbaszida kalifa alapította. Aztán az egészet elsöpörte a mongol vihar.

↘ Bár ez a kép nem különösebben szép, de igen érdekes terület látható rajta a drótkerítések által határolt magaslaton, Harran romvárosának közepén. A magaslatot Harran-dombnak, vagy Tel Ibrahimnak is nevezik. A sokezer éve lakott terület egymásra rétegződő maradványai rejtőznek a föld alatt és talán itt volt Szín holdisten temploma is. A mára elfeledett vallásnál sokkal fontosabb számunkra, hogy a hagyomány szerint itt telepedett le Ábrahám (Ibrahim) és itt, Harranban kötötte meg az első szövetséget az Úrral. Ábrahámot a zsidó, a keresztény és az iszlám vallás egyaránt ősatyjának tekinti.

← Harran városfalain 6 vagy 8 kaput építettek, amelyek közül mára csak a nyugati oldalon levő Aleppo kapu áll.

→ A valaha 5 m magas falak 4,5 km hosszan vették körbe a várost. A bizánci időkben épült falakat száznál is több torony erősítette és az első évezred vízbősége lehetővé tette a falak körül vizesárok létesítését. Ma ez már teljesen száraz és bizony kissé szemetes.

← Jóval az ősi falakon túl, a város északi szélén muto-gatják ezt a viruló kertet, benne Jákob kútjával. A kertben két kút van, a közelebbi kisebbet tartják Jákob kútjának, a távolabbi építménybe lépcsőn lehet lemenni, ahol kis tóba gyűlik össze a meglehetősen zavaros víz, amit ki szoktak merni. Azt mondják a két kút, a régebbi és az újabb lépcsős, a föld alatt össze van kötve. A vízszint mindössze néhány méterrel van a felszín alatt.

→ Ennél a régi kútnál találkozott Ábrahám unokája, Jákob, későbbi feleségével, Ráhellel. Ráhel Jákob nagybátyjának, Lábánnak volt a lánya, de rokoni kapcsolat ide, vagy oda Lábán nem volt szívbjajos, tizennégy évig dolgoztatta Jákobot fizetség nélkül, mielőtt Ráhelt hozzáadta volna. Harran vízbázisának apadásával már a középkor végére megfogyatkoztak ásott kútjai, de a Jákob kút szerencsére megmaradt és még vize is bőségesen van.

↓ Végül a lépcsős kút lejárata

↑ Harrantól 55 km-re északkeletre, a Tektek-hegység nemzeti parkjában, a Karahan Tepe dombon kutatják a középső kőkorszakban, az emberiség letelepedésének hajnalán létrejött egészen különleges épületek maradványait. Ezt bizony látni kell, ezért rászántuk magunkat a kitérőre.

← Karahan Tepe ásatai még folynak, a látogatók fogadására még nincsenek úgy berendezkedve, mint a Şanlıurfától északkeletre feltárt Göbekli Tepe régészeti területén, ahol már minden kiépült, fogadóépületet, múzeumot, kisbusz járatokat is beleértve. Karahan Tepe még ingyen látogatható, meg lehet tekinteni a régészeti munkák előrehaladását és az egésznek egyáltalán nincsen idegenforgalmi hangulata. A

domb lábánál összerakták ezt a konténer blokkot, benne kis büfével és tiszta WC csoporttal, de ennyi az összkomfort

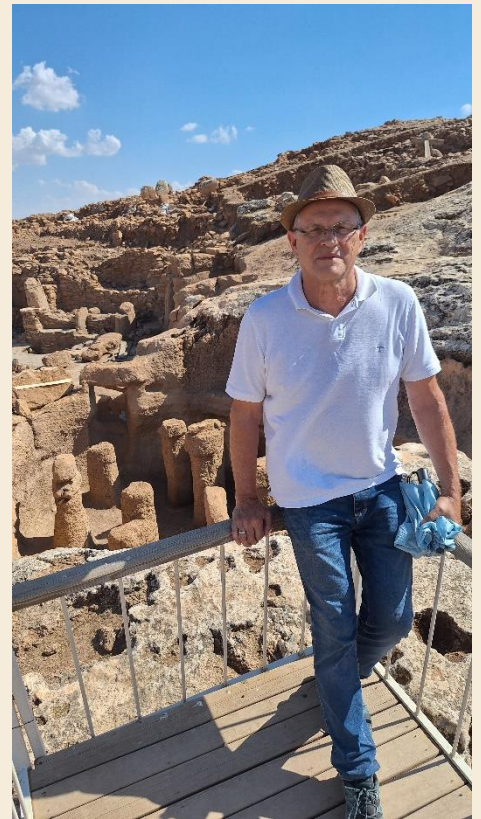
→ Hátat fordítva a büfének azonnal szembetűnik az ásatási terület. Valaha a domboldal felszínén csak kisebb kő és szikladarabok látszottak, majd a 2000-ben megindult kutatások a Harran-síkság környezetében már korábban ismert átmeneti kőkorszaki települések sorába illeszkedő újabb falu nyomait tárták fel.

← Karahan Tepén a nagyméretű, T alakúra faragott kőoszlopok mellett előkerült apró leletek (nyílhegyek, fúróhegyek, vésők, kőpengék és sarlópengék) világítanak rá az utolsó jégkorszak után, kb. 12000 évvel ezelőtt itt élő emberek életére. Szerszámaik pattintott kőből, vagy obszidiánból készültek, agyagedényeket még nem használtak. A kultikus épületek és más helyiségek maradványai letelepedett életmódra utalnak, eszközeik pedig a vadászat, a csapdaállítás

és a kezdetleges mezőgazdaság szükségleteihez igazodtak. A képen balra a régészek árnyékoló sátrai állnak, a munka most is folyik.

→ Karahan Tepe ásatási területe körül sétautat, néhol pedig kisebb nézelődő teraszokat építettek. Magát a kutatási területet nagyrészt elkordonozták, de nem mindenütt. A lelőhelynek csak egy része van feltárva, bőven van még bolygatatlan rész.

↑ Az alapkőzetből kifaragott 11 fallikus oszlop és a szentély falára faragott emberfő. Egyes kutatók szerint Karahan Tepe még a korábban feltárt Göbekli Tepénél is régebbi, de a maradványok annyira hasonlóak, hogy az időbeli különbség nem lehet túl nagy. Mindenesetre ma úgy tűnik, hogy Karahan Tepe volt az első állandó lakhelyül szolgáló emberi település, ami a korábban ismerteknél évezredekkel korábbra tolja a letelepült életmód kialakulását.

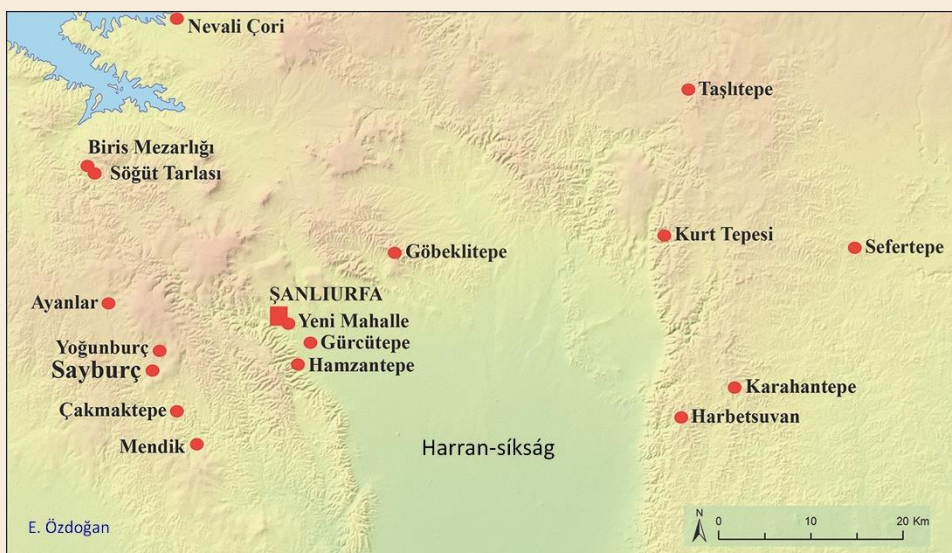
↓ Az ásatási terület észak felől

← Az őskori szentélyek tetőzetét tartó oszlopok maradványai. Az ásások megkezdése előtt csak a szürke felső részük látszott ki a talajból.

↓ Német és török kutatók 2023-ban találták meg ezt a 2,3 m magas szobrot, amely még ma is a helyszínen látható. Hasonló, a falloszát két kézzel szorongató relief faragás került elő Sayburç-ban.

↓ Ez a keselyű szobor szintén 2023-ban került elő Karahan Tepén, de jelenleg a Şanlıurfa Müzei-ben tekinthető meg. Az ásások során több állatfigurát is találtak, főként domborműveket, vagy kőbe karcolt rajzokat.

↑ A Harran-síkság körüli hasonló korú lelőhelyeken ugyanilyen kőbe faragott alakokat találtak, sőt Urfától nyugatra, Sayburç-ban egész képsorozatot találtak kőbe vésve. A térkép mutatja az átmeneti kőkorszak/mezolitikum (Kr. e. 10000-7000) ismert településeit a Harran-síkság körül.

↓ A Karahan Tepe domb tetején ez idáig tisztázatlan funkciójú lyukak sorát látni, amelyeket az alapkőzetbe mélyítettek.

↓ A kőbe fúrt lyukak egy íves vonal mentén helyezkednek el. A háttérben kisebb paraszti gazdaságok láthatóak.

Indulunk tovább Şanlıurfába.

← Şanlıurfa, vagy csak Urfa, korábbi ókori nevén Edessza ma kétmillió nagyváros, de történelmi központja csak kis területen, a sziklamagaslatra épült vára környezetében fekszik. Itt is a szűk utcás óvárosban foglaltunk szállást, amihez minden fontos látnivaló közel van. Az autót persze jó távol kellett hagynunk egy parkolóban.

A zegzugos utcákból álló óváros sok régi házát átalakították kisebb szállodákká. Urfa változatos történelme során már régen elvesztette legtöbb ókori és kora keresztény kori emlékét, talán a várat és néhány épületet kivéve, de most is fontos zarándokhelye a muszlimoknak, akik biztosan tudják és állítják, hogy Ábrahám itt született. Ennek megfelelően nagy az idegenforgalom, de a látogatók főleg keletről, az arab országokból és nem Európából érkeznek. Kora esti sétán során mi is mindössze két ausztrállal találkozunk, pedig mindenféle sok ember volt.

→ Urfában még a szállodát is Ábrahámról nevezték el, de érdemes a homlokzatára festett ókori mozaik másolatára is vetni egy pillantást. A mitikus Penthesilea amazon királynő vadászjelenetét 2006-ban találták meg Şanlıurfa központja közelében. Később volt szerencsénk látni a feltárt eredetit is a Şanlıurfa Haleplibahçe Mozaik Múzeisiben.

← Şanlıurfa vára 400 m hosszan nyúlik el a híres Balikligöl (Szent Tó) fölé emelkedő sziklán. Ahogy mondják, Justinianus bizánci császár építette a 6. században. Maga a város népek, uralkodók küzdőtere volt évszázadokon át, ezért a várat többször ostromolták, lerombolták, újraépítették, míg végül a 19. században elhagyták. Az erősség területén ma is folynak a régészeti kutatások, ezért nem látogatható.

← Urfa várának szembetűnő része a falak fölé emelkedő két hatalmas oszlop. Ennyi a maradványa a Kr.e. 132-Kr.u. 214 között fennállt Osroene királyságot uraló arab eredetű Abgarid dinasztia palotájának. A legenda szerint Nimród mezopotámiai király nézeteltérésbe keveredett a város neves szülöttével Ábrahámmal, amikor az megtagadta és elpusztította Nimród bálványait. Nimród bosszúból a két ma is álló oszlop közé katapult kilövőállást épített és Ábrahámot onnan lőtte ki a palota alatt meggyújtott hatalmas máglya felé. Azonban Ábrahám zuhanása közben a tűztenger vízzé változott és ebből lett a ma is csodálatos Balikligöl tó, de erről majd később...

→ Urfa várának északkeleti oldalán áll ez a falak elé kiugró hatalmas torony. A lemenő nap fényében valóban ilyen színe volt, semmi photoshop.

← A mai Urfát őskori és bronzkori előzmények után I. Nicator Szeleukosz, Nagy Sándor hadvezére alapította Edessza néven Kr. e. 303-ban. A város ókori nevét sokáig megőrizte, Edesszai Grófság néven itt alakult meg az egyik első keresztés állam 1098-ban. A Baudouin de Boulogne keresztés lovag alapította grófság sok küzdelemmel, de egészen 1150-ig fennmaradt, végül Nur ad-Din türkmén atabég győzte le a keresztéseket, leromboltatta Edessza várát és egyúttal lemészároltatta a város örmény keresztény lakosait.

↓ Ha a várhegyről lenézünk, közvetlenül alattunk az Mevlid-i Halil mecset kupolája domborul. A 16. századi mecset mellett van az Ábrahám születési helyének tartott barlang. A bizánci korban keresztény templom állt itt, még előbb pedig pogány templom és zsinagóga működött ezen a helyen. Urfa sokáig a térség kereskedelmi központja volt, ennek

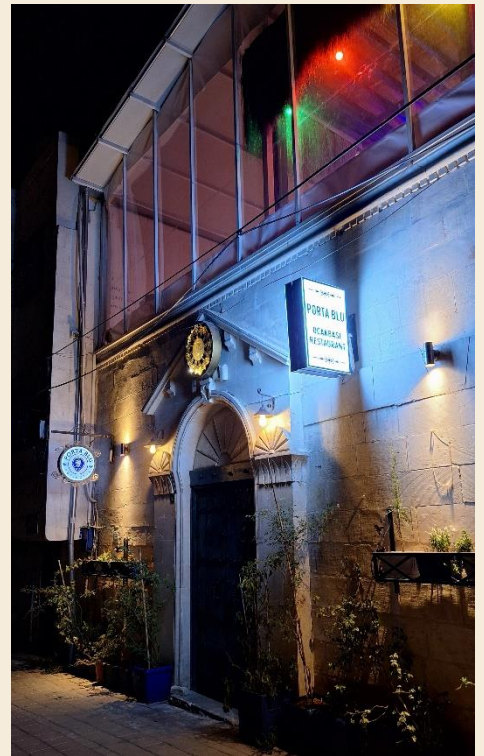

megfelelően soknemzetiségű várossá lett, az oszmánok és kurdok mellett éltek itt örmények, asszír keresztények, valamint zsidók is. Az 1895-től 1915-ig tartó népirtások során az oszmán katonaság, a felfegyverzett muszlim kurdok és cserkeszek szinte teljesen kiirtották az örmény és az asszír lakosságot. A zsidók és a maradék keresztények emigráltak Urfából.

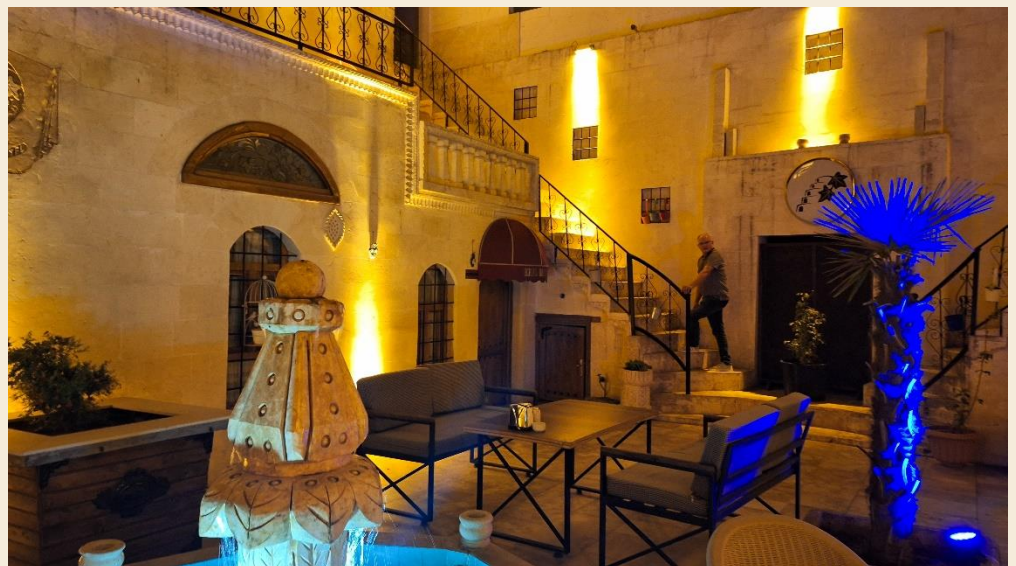

→ Şanlıurfában, mint minden török nagyvárosban éttermek sokasága működik, azonban az európai ízlésnek megfelelőt csak keveset találni. Hosszasan keresgeltünk, mire ráleltünk a Porta Blu vacsorázó helyre a Vali Fuat utcában. Itt mértéktartóan keverednek a keleti és a nyugati ízek, nem árasztják el a vendéget mindenféle fűszerekkel és szószokkal, a kiszolgálás pedig kifejezetten figyelmes és szakszerű.

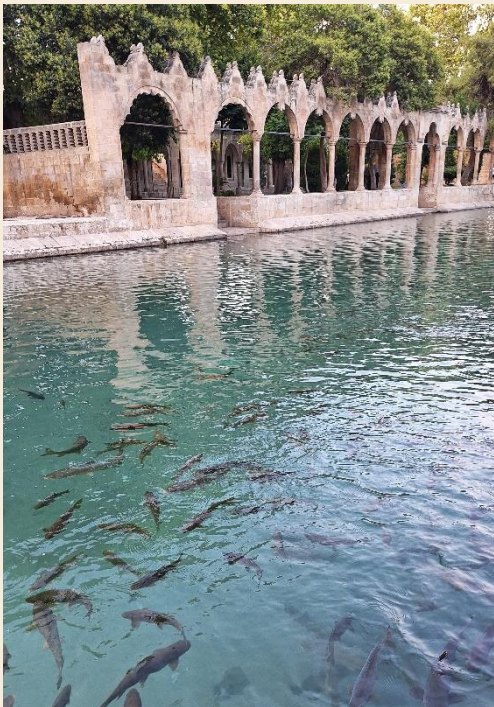
← Vacsora után hazasétáltunk a kihalt óváros szűk utcáin.

→ Kis szállodánk belső udvarának pompás esti kivilágítása.

← A Balıklıgöl és a közelében fekvő park Şanlıurfa leglátogatottabb része, egyben fontos muszlim zarándokhely. A göl szó törökül tavat jelent, úgyhogy kissé furcsa így írni: Balıklıgöl-tó, mégis néha így kívánczok. Mint említettem, a monda szerint a tó Ábrahám sikertelen kivégzésének idején, isteni csoda segítségével keletkezett. A Korán megemlíti Nimródót, Mózes első könyve pedig leírja Ábrahámmal történt összeütközését, ilyenformán a Balıklıgöl-tó és halai szentnek minősülnek, amit a köré épült mecsetek is megerősítenek.

← A tó halai az Ábrahám megöléséhez összehordott hatalmas máglya paraszából keletkeztek, amikor magát a tüzet Isten vízzé változtatta, így akadályozva meg a pátriárka halálát.

→ A Balikligöl halai szentnek számítanak, kifogásuk és megsütésük szóba sem jöhet. A tóparton több helyen árulnak haltápot néhány líráért, amit a halak is jól tudnak. Csapatosan gyülekeznek, ha az ember megközelíti a kövezett part szélét.

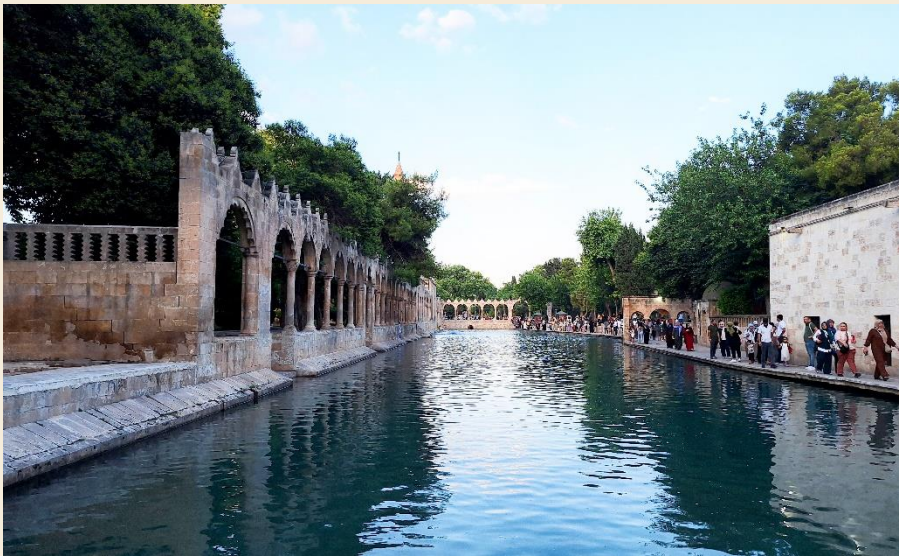
← A tópart déli szélén a korábbi, 6. századi, Szűz Máriának szentelt keresztény templomot Al-Mamún abbászida kalifa mecsetté alakította a 9. században. A Döşeme mecsetet és négyzetes minaretjét az elmúlt 1100 évben többször is javították. Állítólag ez az a hely, ahol a várból lehajított Ábrahám a völgyben rakott máglyára zuhant.

→ A Döşeme mecset egyszerű belső tere és mihrábjá.

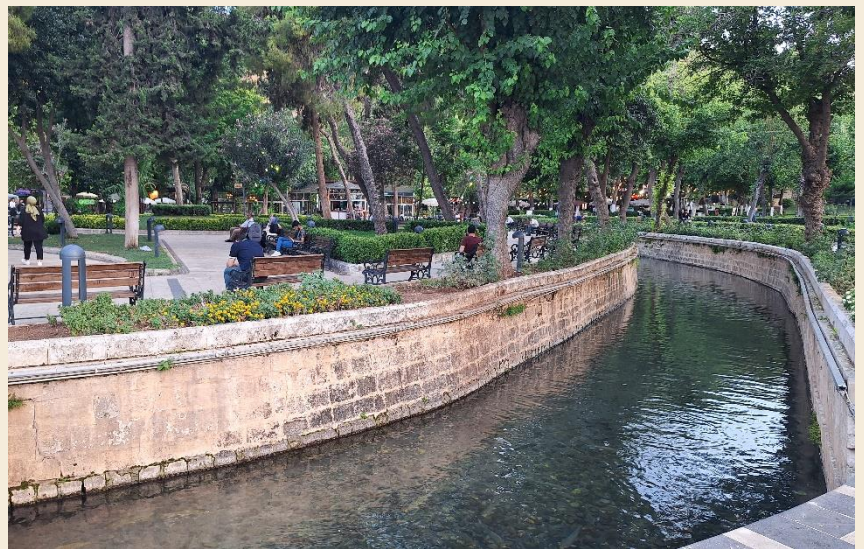
→ A tó vize befolyik a Döşeme mecset alá, ahol ezen a kis üveglakon lehet megtekinteni a szent tó vizét és az ide is beúszó halakat. A padlónyílás melletti falikutak vize állítólag gyógyhatású.

← A hosszú, téglalap alakú Balikligöl partján mindig sokan sétálnak.

→ A Balikligöl déli oldalából csatornák vezetnek a nagy tótól délebbre, a park közepén levő Ayn-Zeliha-tó felé. A kisebb tó körül szabadtéri éttermek és teázók sorakoznak, a tavon csónakázni is lehet.

← Az Ayn-Zeliha-tó mondája így szól: Nimród lánya Zeliha, látva Ábrahám csodás menekülését apja kegyetlensége elől, maga is megtagadta a bálványimádást, mire Nimród máglyára vetette saját lányát. Zeliha megégetése helyén forrás tört fel, aminek vizével elkeveredtek a lány könnyei. Mondanom sem kell, hogy ez a tó is szent a halaival együtt.

→ A Balikligöl-tó keleti végénél Mohamed Salih pasa építette fel a Mevlid-i Halil mecsetet, már az oszmán időkben. Ennek udvarából nyílik az a barlang, ahol az itteniek meggyőződése szerint Ábrahám született. A képen balra, ahol az emberek gyülekeznek, nyílik a barlang kettős bejárata. Balra a nők, jobbra a férfiak mehetnek be.

→ A Mevlid-i Halil mecsetet legutóbb 1951-ben újítták fel.

↑ Ábrahám barlangja ma víz alatt van, de hátul az az üreg a nevezetes születés helyszíne. Érdekes az egyes vallások mítoszainak keveredése. Az urfai változat szerint Nimród jóslatot kapott, hogy egy gyermek fogja megdönteni uralmát és eltörölni vallását, erre megparancsolta, hogy minden újszülöttet öljenek meg. Amikor Nuna, Ábrahám anyja, értesült a parancsról, eltitkolta terhességét és ebbe a barlangba rejtőzött el, ahol megszülte a későbbi prófétát. Ábrahám 15 éves koráig maradt itt, miközben egy nőtény gazella szoptatta naponként.

← Imádkozó asszonyok Ábrahám barlangjában.

→ És a férfi szakasz

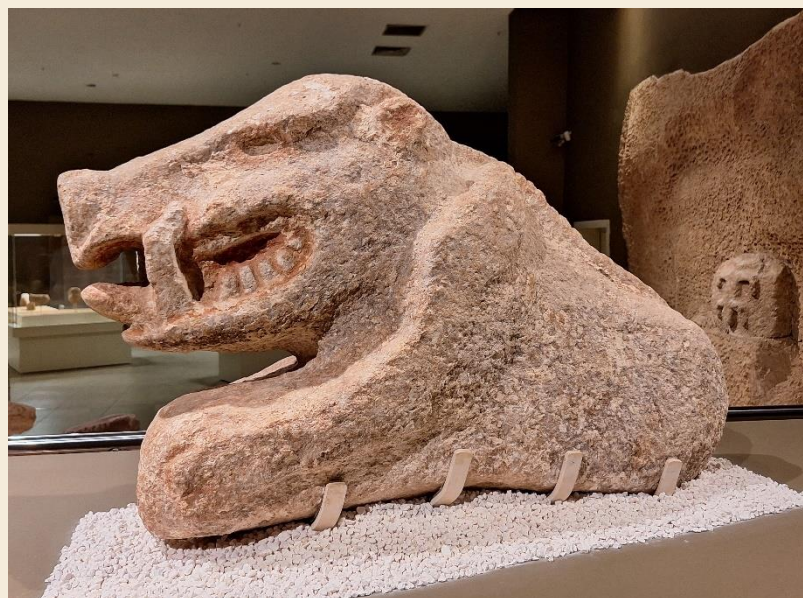
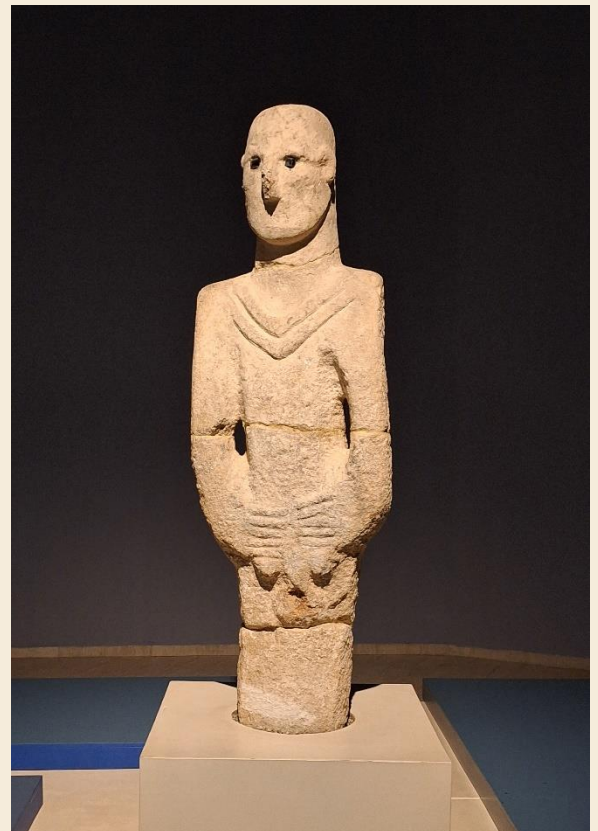
→ Şanlıurfa Régészeti Múzeum hatalmas gyűjteménye 2015-ben kapta meg több mint 30 ezer m²- területű új kiállító épületét. A múzeum a város környezetében előkerült régészeti leleteket mutatja be, amelyek jelentősen megszorodtak a Délkelet-Anatólia (vízügyi) Projekt során az elárasztott területek leletmentő ásatain felszínre hozott régészeti emlékekkel. A háttérben látható lencse alakú épület a Mozaik Múzeum, később azt is megnéztük. A 2023-as földrengés számos múzeumot megrongált Gaziantep környékén, de szerencsére Şanlıurfa múzeuma kisebb károkkal megúsza a földmozgásokat.

← A Régészeti Múzeum gyűjteményének gerincét a kőkori, rézkori és bronzkori gyűjtemény teszi ki, de szép számmal állítanak ki a későbbi ókor és iszlám kultúra emlékeiből is. Mint más török múzeumban, itt is több diorámát, életképet mutatnak be

→ Az egyik különlegesség ez a mészkőszobor, az „Urfa Man”. Úgy tartják, hogy ez a Şanlıurfa óvárosában megtalált alkotás a történelem első ismert életnagyságú szobra, lehet vagy 11000 éves. Az Urfa Man arcába illesztett fekete obszidián szemek is fennmaradtak. Karahan Tepe feltárása mintha megkérdőjelezné az Urfa Man régi voltának rekordját, ugyanis az ottani életnagyságú szobrot 11400 évesnek tartják.

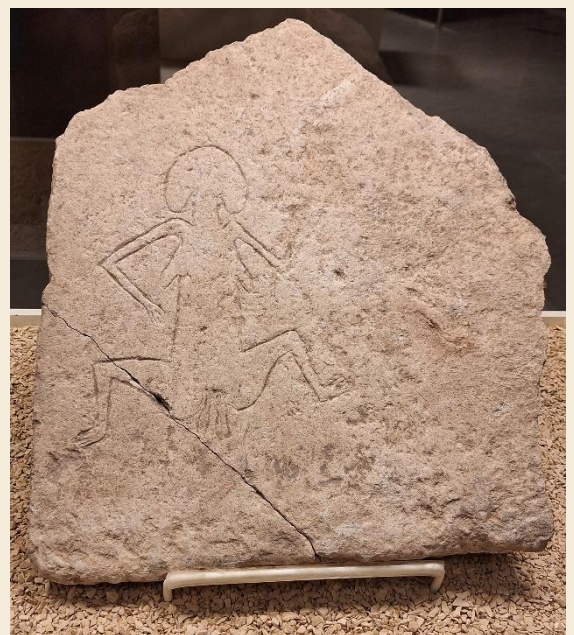

← Ezt a szép, festett vaddisznó szobrot Göbekli Tepében találták meg, korát Kr. e. 8700-8200 közé becsülik. Nyelvét vörösre festették, testen pedig fekete és fehér festéknymokat találtak. A szobor hossza kb. 70 cm.

← A Şanlıurfa Régészeti Múzeumban felépítették Göbekli Tepe egyik szentélyének 1:1 arányú makettjét. A Şanlıurfától 15 km-re északkeletre levő lelőhely a környék legnagyobb és legismertebb neolitikus telepe, ahol több kör alakú szakrális épületet tártak fel. A török múzeumokban több helyen, például Van városában is láttuk, hogy a kiállítóterben felépítik az eredeti helyükről el nem mozdítható régészeti emlékek másolatát

→ Ez az igazán különleges, kőbe faragott nőalak Göbekli Tepe „Oroszlános Házából” került a múzeumba. Úgy tartják, hogy az alakot szülés, vagy közösülés közben ábrázolták a neolitikus kor későbbi szakaszában. Ez az a korszak, amikor a vadászatot végleg felváltotta a mezőgazdaság és az állattenyésztés. Ezzel párhuzamosan fogytak meg a férfiakat ábrázoló figurák és szaporodtak el a nőket mintázó alakok ezen a vidéken.

↑ A kőkor részben földbe süllyesztett kicsi lakóházai többnyire alapjukig elpusztultak, így sokáig nem volt bizonyíték a házba való bejutás módjáról, mígnem Karahan Tepe egyik félig sziklába süllyesztett házában romjai közül előkerült ez a kőgyűrű. A kutatók úgy vélik, hogy ez a képen látható módon adott lehetőséget arra, hogy felülről ereszkedjen be a kőkori gazda a házába.

→ Hacı Nebi lelőhelyen találták meg ezeket a kőkor-korai (Kr. e. 5500-3300) „szem idOLOkat” (illetve a bal alsót egy Zeytinlibahçe nevű helyen). Ebben a korban még vegyesen használtak kő és réz szerszámokat a mezőgazdasággal foglalkozó falvakban, de már megkezdődött a városias települések kialakulása is

↓ A gyerekek a bronzkorban (Kr. e. 3300-1200) is szerettek játszani. Ezek a játékok Şanlıurfa tartomány különböző helyeiről kerültek a múzeumba.

← Bronzkori kerámia edények Tiriş Höyükből

↓ Ez aztán egy különleges darab! Vaskori bazalt fogadalmi sztélé, amely Szín holdisten részére készült. Harranban találták meg.

↑ Ezt a vaskori bazalt domborművet Şanlıurfa központjában találták

→ Nabu-naid, más néven Nabonidus, Babilon utolsó királya (uralkodott Kr. e. 556-536) és egyben az utolsó bennszülött mezopotámiai uralkodó különös ember volt. Akárcsak az egyiptomi Ehnaton fáraó, ő is igyekezett háttérbe szorítani hazája ősi istenségét, Mardukot és helyette Szín holdisten tiszteletét erőltette. Ezeken a Harranból származó sztéléken Nabonidus király Szín holdistenhez, Shamash

napistenhez és Istar istennőhöz imádkozik, akit egy csillag jelenít meg. A király excentrikus személyisége nagy hatással lehetett kortársaira. Megemlíti őt az Ószövetség, találtak róla szóló esszénus tekercest, de még Hérodotosz is írt róla.

← Egy mívesen faragott, szőlőmotívumos oszlop az iszlám korszakból, Harranból.

→ Mészkö totemoszlop Göbekli Tepéből

← Állatfigurák Göbekli Tepéből

← Şanlıurfa Mozaik Müzeuma szervezeti egységet alkot a közelében levő Régészeti Múzeummal, közös nevük egyszerűen Şanlıurfa Müzesi. A mozaikmúzeum (Haleplibahçe Mozaik Müzesi) 6000 m²-es területén az oszlopok nélküli tetőzet kiváló áttekintési lehetőséget nyújt a rekonstruált mozaikmezők megtekintésére.

→ Az itt kiállított mozaikokat nagyrészt a mai múzeum közelében találták meg, amikor a Haleplibahçe negyedben közműépítés közben rábukkantak az egykori Edessza város 5-6. századi villaépületeinek maradványaira. A mozaikok feltárása és restaurálása 2006 és 2009 között történt.

← A háttérben a múzeum egyik legfontosabb darabjának, az „Amazonok vadászata” mozaiknak a kiegészített, rekonstruált képe látható. Ezt a mozaikot a villa fő termében találták meg és erről nevezték el Amazon villának magát az épületet.

→ Az „Amazonok vadászata” mozaik sajnos csak töredékesen maradt fenn, de így is érzékelteti az egykori késő antik villaépület pompáját. Ezen a részleten az amazon Malanippét, Árész leányát látjuk, amint lándzsájával éppen egy oroszlánt terít le.

← Melanippe közelebbről

→ Ő pedig Penthesilea, Melanippe húga, aki éppen íjjal vadászik egy leopárdra. Penthesilea később szomorú véget ért az Iliász szerint. A trójaiak oldalán vett részt a nagy háborúban, ahol Akhilleusz harc közben megölte.

← Zebrát vezető szolgál az Amazon villából

↓ Az Akhilleusz mozaik szinte képregényként mutatja be a görög hős életét. A bal oldalon anyja, Thetisz tengeri nimfa éppen lábánál fogva mártja fiát az alvilági Sztüx folyóba, így téve őt sebezhetetlenné. Jobbra az ifjú Akhilleusz búcsúzik édesanyjától, Thetisztől.

→ Itt Kheirón kentaur tanítja harci fogásokra Akhilleuszt. Úgy látszik a görög mitológia tragikus események sorozata. Kheirón Héraklész nyilától találva búcsúzott az élettől, míg Akhilleuszt Parisz trójai királyfi nyila a sarkán sebezte halálra, ott, ahol anyja tartotta, amikor a Sztüxbe mártotta.

→ Különösen érdekes ez a Ktisis ábrázoló mozaik. Ktisis ugyanis nem egy antik istenség, hanem egy elvont eszme, a változás, valami új megalkotásának, megépítésének megszemélyesítője volt. Sokszor ábrázolták olyan mérőeszközzel a kezében (mint itt is), ami az építkezéseken volt használatos. Ktisis ábrázolása csak az 5. század után, a korai keresztény századokban tűnik fel. Az Amazon villában valószínűleg az új épület befejezésére gondolva rendelte meg a tulajdonos Ktisis mozaikjának elkészítését.

← Edessza egyik sírépítményének mozaikja. Ezek az alakok már nem a klasszikus görög szokások szerint vannak ábrázolva. A két elől levő férfi szakállas-bajuszos, a két oldalt álló nőalak ruházata is eltér az antik sztenderdtől, ráadásul a mozaik felirata szír nyelven készült, ami mutatja a szír közösség jelenlétét Edesszában (Urfában) az 5-6. században.

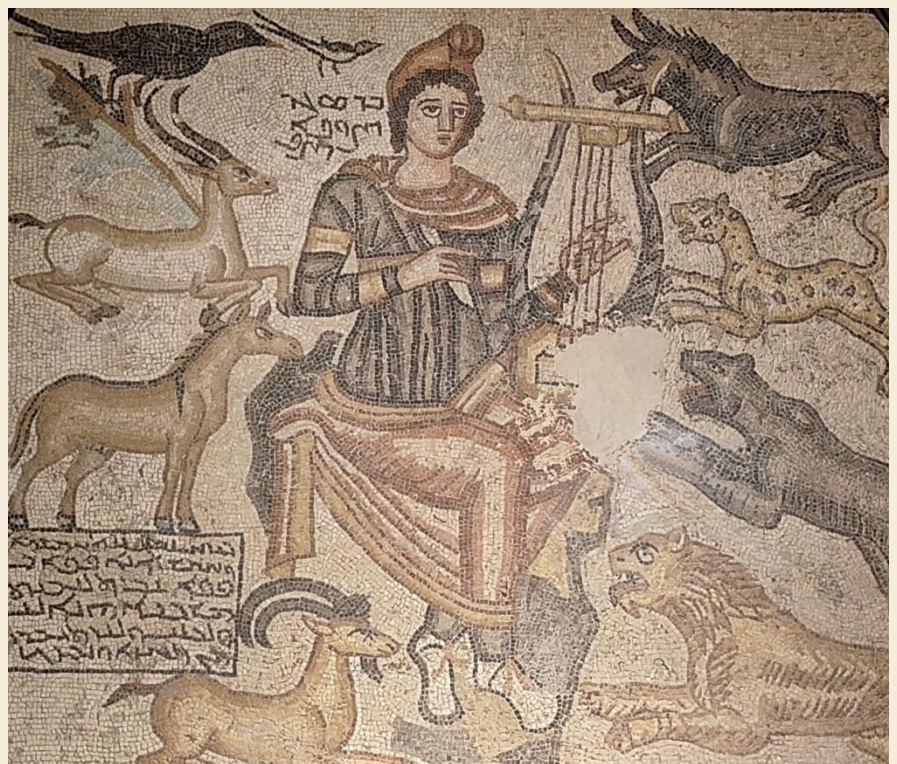
→ Ezt a szép, madármintás mozaikot Yukari Göklü faluban találták meg. Később, 2013-ban került a Şanlıurfa Müzesibe. A külső keret mintázatán görög nyelvű feliratot lehet olvasni.

← A Harran kapu mozaikjának egyik oldalán egy oroslán vadkecskét üldöz, a másikon egy szarvas és egy bika áll szemben egymással (5-6. század).

→ A Şanlıurfa Mozaik Müzesi büszkesége ez az Orfeusz mozaik. A Kr. u. 194-ben készült alkotást egyszer már kicsempészték Törökországból, de később sikerült visszaszerezni az Egyesült Államokból, a Dallas Art Múzeumból. Ma fő helyen, a múzeum bejáratának közelében van kiállítva. Érdekesség, hogy alkotójának neve is fel van tüntetve a mozaikon: Bar Saged.

← Ezt a képet elfordítottam, hogy jobban lehessen látni. A mozaik szír nyelvű felirata azt is bizonyítja, hogy ez lehetett az általánosan beszélt nyelv Edesszában a 6. században.

A múzeumok megtekintése után útnak indultunk Göbekli Tepe felé, hogy a valóságban is megnézzük, amit a múzeumban már láttunk, a világ egyik legősibb települését.